

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกร
ชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี
A Comaparative Study on Agricultural Labor Management of
Longan Farmers in Chiang Mai and Chantaburi Provinces

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2555

จำนวน 349,800 บาท

หัวหน้าโครงการ
ผู้ร่วมโครงการ

สายสกุล ฟองมูล

อังสวาล-คนกาทย์

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

30 / กันยายน / 2556

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี ได้สำเร็จลุล่วง โดยได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปีงบประมาณ 2555 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่เห็นความสำคัญและสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรีทุกท่าน ที่อนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการวิจัยในครั้งนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ก
บทคัดย่อ	1
Abstract	3
บทที่ 1 บทนำ	5
ความสำคัญของปัญหา	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
คำนิยามศัพท์	10
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	11
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
กรอบแนวคิดของการวิจัย	28
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	29
ประชากร	29
กลุ่มตัวอย่าง	29
เครื่องมือในการวิจัย	30
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	30
การวิเคราะห์ข้อมูล	32
บทที่ 4 ผลการวิจัย	34
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
สรุปผลการวิจัย	69
อภิปรายผล	69
ข้อเสนอแนะ	73
ปัญหาและอุปสรรคของการวิจัย	73
เอกสารอ้างอิง	74

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	แสดงจำนวนผู้ทำงาน จำแนกตามลักษณะงาน
ตารางที่ 2	แสดงร้อยละของผู้ทำงานภาคการเกษตร จำแนกตามอายุ
ตารางที่ 3	ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553 – 2554
ตารางที่ 4	ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไยของอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2554 – 2555
ตารางที่ 5	โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร
ตารางที่ 6	ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย
ตารางที่ 7	ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	43
ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่	44

การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี

A Comparative Study on Agricultural Labor Management of Longan Farmers

in Chiang Mai and Chantaburi Provinces

สายสกุล ฟองมูล¹ และ กังสดาล กนกหงษ์¹

Saisakul Fongmul¹ and Kangsadan Kanokhong¹

¹สาขาวิชาการพัฒนาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย 2) เพื่อศึกษาด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย และ 3) เพื่อหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วย การจัดหาข้อมูลสถิติประชากรเกษตรกรชาวสวนลำไย การทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ในด้านของการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์โดยอาศัยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ทางสถิติ การบรรยายเชิงพรรณนาร่วมกับการเปรียบเทียบอัตราร้อยละ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนและสัดส่วนประชากรแรงงานภาคการเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ลดจำนวนลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ซึ่งพบว่าแรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ในการทำการเกษตรสวนลำไยนั้น เกษตรกรต้องการแรงงานตั้งแต่การดูแลรักษา การให้น้ำ ตลอดจนจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งในการเก็บเกี่ยวผลผลิตนี้ต้องการแรงงานที่เพิ่มขึ้น ในรายที่มีการเพาะปลูกมาก จำนวนหลายไร่ จำเป็นต้องจ้างแรงงานนอกครัวเรือน

บางครั้งมีการแข่งขันแรงงานในพื้นที่โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะการเก็บลำไยในชุมชน ดังนั้นเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวลำไย จึงมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ที่จังหวัดจันทบุรีมีการทำลำไย นอกฤดูจึงมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการ บริษัทจึงเข้าทำสัญญากับเจ้าของสวน ซึ่งปัญหานี้คือกำลังในการผลิต และแรงงานซึ่งยังทำไม่ทันต่อความต้องการของตลาด โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวต่างด้าวชาวกัมพูชา ที่มีข้อกฎหมาย ด้านความมั่นคงบังคับ ขณะที่แรงงานไทยไม่นิยมเป็นลูกจ้างแรงงานสวนผลไม้

โดยการศึกษาข้อมูลด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย พบว่า เกษตรกรในพื้นที่อำเภอจอมทองและอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานเฉพาะในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างแรงงานในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน ญาติพี่น้อง หรือแรงงานรับจ้างทั่วไปในชุมชน

ซึ่งแรงงานในกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่มีทักษะในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย และอีกส่วนหนึ่งมาจากการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานภายในชุมชน ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูง ได้แก่ ปาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ลาหู่ (มูเซอ) หรือแรงงานต่างด้าว (พม่า) มาทดแทน แต่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไม่มีทักษะ ทำให้ผลผลิตเสียหาย ในส่วนพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่มีการจ้างงานแรงงานต่างชาติดังกล่าว ซึ่งจะมีการจ้างแรงงานให้ดูแลสวนลำไยตั้งแต่ช่วงการปลูกถึงช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต และแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่ มักมีการนำครอบครัวมาอาศัยอยู่ระหว่างการทำงานด้วย เป็นแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาต หรือเป็นแรงงานที่อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้

ดังนั้นแนวทางและมาตรการการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย คือ หน่วยงานภาครัฐ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมแรงงาน ให้ความรู้เรื่องการจัดการสวนลำไย และพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร หรือการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่ และมีจัดสรรแรงงานอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการ แรงงาน ลำไย

Abstract

The research on “A Comparative Study on Agricultural Labor Management of Longan Farmers in Chiang Mai and Chantaburi Provinces,” had the following objectives: 1) to study the agricultural labor conditions of longan farmers, 2) to study the agricultural labor management of longan farmers, and 3) to seek the guidelines and standard for solving problems on agricultural labor management of longan farmers. The methods on data collection included statistical data search of longan farmers, application of questionnaire, deep interview, and observation of participation activities. Quantitative analysis of data was done using computer program on statistical analysis (SPSS/PC), descriptive analysis and comparison on percentages, while qualitative analysis was conducted by content analysis.

Results of the study showed that the number and proportion of agricultural laborers in the area of Chiang Mai and Chantaburi provinces at present had the decreasing trend especially agricultural laborers on longan farms. It was found that majority of agricultural laborers were senior people. There was a demand or need for laborers for taking care of longan trees such as watering until harvesting which called for more laborers aside from the household members. Sometimes there was a scrambling for skilled laborers on longan harvesting in the community. Thus, when longan harvest time came there was a great demand for laborers. In Chantaburi province, there was off season longan where the longan produce was enough to meet the demand. Private companies therefore did contract farming with longan farms owners and the problem at present was effort/strength in production and labor which was prompt to market demand where majority of laborers were foreign laborers from Myanmar who were under strict Thai labor laws. On the other hand, Thai laborers did not prefer to work in fruit farms.

By studying agricultural labor management of longan farmers it found that farmers in the local areas in Chonthong and Sanpathong districts of Chiang Mai in majority were hired during planting and harvesting and the laborers from these areas and nearby were or laborers of the households or relatives or the group of laborers who were skilled on caring for and harvesting longan.

Another part came from contract laborers passing through a middle man in the community were laborers from the highlands or hilltribes such as Paka-euyo (Kariang) Lahu (Moser) or foreign laborers (Myanmar) were unskilled laborers which caused losses in the longan

production. In the areas of Pongnamron and Soidao districts in Chantaburi province majority of laborers were foreign laborers from Cambodia who took care of longan trees from planting until harvesting. Majority of these laborers brought along with them their families with members lacking work permits and usually caused social problems.

Therefore, guidelines and standard in solving problems in agricultural labor management of longan farmers required participation from the government sector or researchers involved who should have the role in promoting or extending know-how on longan production/management and development skills in agriculture or creating tools or innovation that can be used and are appropriate in the longan farm areas and a systematic labor organization/arrangement including developing the potential of laborers in preparing and adjusting to possible changes that may occur.

Key words: management, labor, longan

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากรายงานการศึกษาการเปลี่ยนแปลงแรงงานเกษตรภาคเหนือตอนบนสำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สภาพัฒน์) พบในช่วงสองทศวรรษมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มคนสาวต่างถิ่นที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตร กลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานในหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดวันจัดคิวงานที่แน่นอนและต้องจองล่วงหน้า ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว โดยมาทำงานเป็นกลุ่มครั้งละประมาณ 15 – 20 คน ครัวเรือนรับจ้างใช้แรงงานเกษตรทั่วภาคเหนือตอนบน ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจะมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ สนใจสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมน้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาการเกษตรในอนาคตที่ต้องใช้วิทยาการและเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิต และเมื่อคู่ถึงแนวโน้มโครงสร้างประชากรภาคเหนือในปี 2563 จะมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากขึ้นเป็นร้อยละ 20.6 กอปรกับประชากรวัยแรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจทำงานในภาคเกษตร จะทำให้เกิดช่องว่างด้านแรงงานมากขึ้นในระยะ 10 ปีนับจากปัจจุบัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแรงงาน ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตร และยังพบว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานรับจ้าง โดยเฉพาะแรงงานชาวเขาและแรงงานพม่า เนื่องจากข้อจำกัดด้านแรงงานไทยพื้นราบ (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2548) นอกจากนี้จากการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงอายุต่อการจัดการแรงงานภาคการเกษตร กรณีศึกษา ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคเกษตรของผู้สูงอายุได้แก่ ปัญหาการไปทำงานในโรงงานนอกเขตชุมชนของคนวัยแรงงานในหมู่บ้าน ปัญหาการประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเขตชุมชน เช่น ค้าขาย ก่อสร้าง ธุรกิจส่วนตัวของคนวัยแรงงานในหมู่บ้าน เป็นต้น (สายสกุล, 2551)

สำหรับลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยมูลค่าหลายพันล้านบาท ต่อปี ซึ่งผลผลิตลำไยสดที่ได้ มีการส่งไปจำหน่ายทั่วประเทศ โดยร้อยละ 55 ของผลผลิตลำไยสดทั้งหมด ได้นำไปแปรรูปเป็นลำไยแห้ง และมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่นำมาบริโภคในประเทศ ส่วนที่เหลือเป็นการส่งออกไปยังต่างประเทศ (อภิชาติและคณะ, 2551) โดยประเทศที่มี

การนำเข้าลำไยในปริมาณสูงได้แก่ จีนและฮ่องกง (ร้อยละ 75) และอินโดนีเซีย (ร้อยละ 16) ซึ่งจะส่งออกทั้งในรูปลำไยสดทั้งก้านและลำไยอบแห้งทั้งลูก โดยแหล่งผลิตลำไยที่สำคัญได้แก่ ภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ตามลำดับ ทั้งนี้พื้นที่และปริมาณการผลิตลำไยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ระหว่างปี 2543-2550 เนื่องจากเกษตรกรคุ้นเคยกับการปลูกลำไยและยังสามารถขายได้ทุกปี แต่สถานการณ์การผลิตและการค้าลำไยที่ผ่านมาประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยที่ปริมาณความต้องการและบริโภคทั้งในและต่างประเทศ แต่ปริมาณการผลิตกลับเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการผลิตนอกฤดู จากการส่งเสริมการเพาะปลูกลำไยนอกฤดูที่ภาคตะวันออก โดยเฉพาะในจังหวัดจันทบุรี ที่จังหวัดจันทบุรีมีการทำลำไยนอกฤดูจึงมีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการ บริษัทจึงเข้าทำสัญญากับเจ้าของสวน โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และ อำเภอสอยดาว ปัญหาตอนนี้คือกำลังในการผลิตและแรงงานซึ่งยังทำไม่ทันต่อความต้องการของตลาด โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวต่างด้าวชาวกัมพูชา ที่มีข้อกฎหมาย ด้านความมั่นคงบังคับ ขณะที่แรงงานไทยไม่นิยมเป็นลูกจ้างแรงงานสวนผลไม้

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยนั้นมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการผลิตลำไยที่สำคัญได้แก่ ภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ และภาคตะวันออกโดยเฉพาะในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมาก อีกทั้งยังมีการผลิตนอกฤดู และปริมาณการผลิตลำไยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม จากการที่ปริมาณของผลผลิตมีจำนวนมากนี้ ส่งผลโดยตรงกับเกษตรกรผู้ปลูก ทำให้ขายลำไยสดได้ในราคาที่ต่ำ โดยที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จนรัฐบาลมีนโยบายเข้ามาสนับสนุนด้านราคา ทั้งนี้คุณภาพของลำไยสด อาจไม่แน่นอนขึ้นกับภูมิอากาศ เกษตรกรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้งยังไม่มีความตื่นตัวและความเชื่อมั่น ในการนำเอาวิชาการทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ไปปรับปรุงให้การผลิกลำไยให้มีคุณภาพสูงขึ้น และเกษตรกรบางกลุ่มไม่เห็นความสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต อีกทั้งเกษตรกรขาดข้อมูลทางการตลาด และขาดระบบการจัดการในการกระจายสินค้า การจัดเก็บผลผลิตที่มีมากในช่วงฤดูกลาด รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน หากไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบย่อมส่งผลกระทบต่อการผลิตและการค้าลำไยในระยะยาว จากการรายงานการศึกษาระบบโซ่อุปทานของลำไยสดในประเทศไทย (อภิชาติและคณะ, 2551) ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากการจัดการระบบข้อมูลที่ไม่เหมาะสม หรือการขาดข้อมูลรวมถึงองค์ความรู้ในบางด้านที่ต้องใช้พื้นฐานของการติดต่อสื่อสารเป็นหลัก หรือการเชื่อมโยงและการประสานความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาริบบเทียบในประเด็นการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัด

จันทบุรี ทั้งในด้านสถานการณ์แรงงาน การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไย และแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาโดยใช้ขอบเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี โดยแบ่งพื้นที่ ดังนี้

1. จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาในพื้นที่ อำเภอสันป่าตอง และอำเภอจอมทอง
2. จังหวัดจันทบุรี ศึกษาในพื้นที่ อำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน

ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาและเก็บข้อมูลจากประชากรเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในเขตพื้นที่ในอำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาการศึกษามุ่งเน้นทำการศึกษารเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี โดยได้แบ่งเนื้อหาการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ศึกษาสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
 - โครงสร้างประชากรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
 - ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย
 - ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

2. ศึกษาการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- ด้านสภาพภูมิอากาศ

- การจัดการน้ำ / ระบบชลประทาน
- การจัดการดินในพื้นที่เพาะปลูก
- การจัดการสภาพแวดล้อม

- ด้านสภาพทางสังคม

- การจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- การอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว
- องค์ความรู้ด้านระบบการจัดการภาคการเกษตร
- ทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย
- ต้นทุนทางด้านการผลิต
- ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร
- ด้านทัศนคติ
 - ทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อการผลิตและการค้าลำไย
 - ทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การจัดการ

แรงงานภาคการเกษตร

3. แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- แนวทางในการดำเนินงานที่เป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย
 - แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อสถานการณ์ปัญหา
- ด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรที่เกิดขึ้น
- แนวทางหรือความต้องการในการแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
2. ทราบถึงการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
3. ทราบถึงแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้บริบทสถานการณ์ปัจจุบันในภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
4. ได้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายโดยมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน เช่นความร่วมมือในการสนองนโยบายของรัฐบาลโดยทำการลงนามข้อตกลง ร่วมกันระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับกระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดทำโครงการร่วมกันเป็นความร่วมมือในการสนองนโยบายของรัฐบาลเพื่อรองรับปัญหาในด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตร เช่น การจัดการด้านระบบการผลิต การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านข้อมูล มีการพัฒนาฝีมือแรงงาน และการจัดการแรงงาน อบรมแรงงาน รวมทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงแรงงาน
5. ทำให้ได้ผลงานวิชาการ ชื่อผลงาน “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี” ซึ่งคาดว่าจะตีพิมพ์ในวารสารวิจัยและส่งเสริมการเกษตร (Journal of Agricultural Research and Extension) ของวารสารวิชาการของฝ่ายวิจัยสำนักวิจัยและ ส่งเสริมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. แก้ปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานที่ทำการวิจัย
กลุ่มเป้าหมาย: คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการจากภาคราชการ นักวิจัยและพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชน
7. เป็นองค์ความรู้ในการวิจัยต่อไป
กลุ่มเป้าหมาย: รัฐบาล ราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชน และประชาชน
8. บริการความรู้แก่ประชาชน
กลุ่มเป้าหมาย: รัฐบาล ภาคราชการ องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
9. เป็นประโยชน์ต่อประชากรกลุ่มเป้าหมาย
กลุ่มเป้าหมาย: เกษตรกรชาวสวนลำไย
10. เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร
กลุ่มเป้าหมาย: นักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ด้านพัฒนาสังคม

คำนิยามศัพท์

การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (process) ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ขบวนการ (process) ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่างๆด้านการจัดการภาคการเกษตร ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ของเกษตรกร การจัดการทางการตลาด ระบบการจัดการในการกระจายสินค้า การจัดเก็บผลผลิต และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

แรงงาน (Labor Force) หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพโดยใช้กำลังคนในการทำงาน

ลำไย (Longan) หมายถึง ไม้ยืนต้นที่ให้ผลลักษณะเป็นพวง หรือช่อ เป็นพืชไม้ผลเขตร้อนที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการจัดการ

ความหมายของการจัดการ (Defining management)

การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมี ประสิทธิภาพด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ (Robbins and DeCenzo, 2004; Certo, 2003) ซึ่งตามความหมายนี้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (process) ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ขบวนการ (process) ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่างๆด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มน้าองค์การ และการควบคุม ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดต่อไปในหัวข้อต่อไปเกี่ยวกับ หน้าที่และขบวนการจัดการ

ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness)

เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของการจัดการ โดยประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (inputs) กับผลผลิต (outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่าเราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดการก็คือทรัพยากรขององค์การ ได้แก่ คน เงิน วัตถุดิบ อุปกรณ์ เครื่องจักร และทุน ทรัพยากรเหล่านี้มีจำกัด และเป็นต้นทุนในการดำเนินงานขององค์การ ดังนั้นการจัดการที่ดีจึงต้องพยายามทำให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดและให้ เกิดผลผลิตมากที่สุด

ประสิทธิผล (effectiveness) สำหรับประสิทธิผลในการจัดการหมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการที่มีเพียงประสิทธิภาพนั้นยังไม่เพียงพอ ต้องคำนึงว่า ผลผลิตนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น สถาบันศึกษาที่ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาพร้อมกันทีละมากๆ หากไม่คำนึงถึงคุณภาพการศึกษาก็อาจจะได้แต่ประสิทธิภาพ

คือใช้ทรัพยากรในการผลิตหรือต้นทุนต่อผู้เรียนต่ำ แต่อาจจะไม่ได้ประสิทธิผลในการศึกษา เป็นต้น และ ในทางกลับกันหากทำงานที่ได้ประสิทธิผลอย่างเดียวยังไม่ได้ ต้องคำนึงถึงต้นทุนและความมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น บริษัท Hewlett-Packard อาจจะทำกลับหมึกสีสำหรับเครื่อง Laser printer ที่มีสีเหมือนจริงและทนนานมากกว่าเดิมได้ แต่ต้องใช้เวลาแรงงาน และวัตถุดิบที่สูงขึ้นมาก ทางด้านประสิทธิผลออกมาดี แต่นับว่าไม่มีประสิทธิภาพเพราะต้นทุนรวมสูงขึ้นมาก เป็นต้น

ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจในสาขาวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านมนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา การเมือง จิตวิทยา และ สังคมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ความได้เปรียบในการแข่งขัน การค้าเสรี ความขัดแย้ง การใช้อำนาจ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

ขบวนการจัดการ (Management process)

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 Henri Fayol ได้เสนอไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคนต้อง ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือที่เรียกว่า ขบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การสั่งการ (commanding) การประสานงาน (coordinating) และการควบคุม (controlling) (เขียนย่อว่า POCCC) และต่อมาในช่วงกลางปี ค.ศ. 1950 นักวิชาการจาก UCLA ได้ปรับมาเป็น การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การจัดการพนักงาน (staffing) การสั่งการ (directing) และการควบคุม (controlling) (เขียนย่อว่า POSDC) ซึ่งขบวนการจัดการ 5 ประการ (POSDC) อันหลังนี้เป็นที่นิยมใช้เป็นกรอบในการเขียนตำรา มากกว่า 20 ปี และต่อมาในช่วงหลังนี้ได้ย่อขบวนการจัดการ 5 ประการนี้เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การโน้มนำ (leading/influencing) และการควบคุม (controlling) อย่างไรก็ตามงานในแต่ละส่วนของขบวนการจัดการที่กล่าวข้างต้นนี้มีความ สัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย

การวางแผน (planning)

เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด เป้าหมายขององค์การ สร้างกลยุทธ์ เพื่อแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมาย และกระจายจากกลยุทธ์ไปสู่แผนระดับปฏิบัติการ โดยกลยุทธ์และแผนในแต่ละระดับและแต่ละส่วนงานต้องสอดคล้องประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในส่วนงานของตนและเป้าหมายรวมขององค์การด้วย

บทบาทของการจัดการ (Managerial roles)

เมื่อกล่าวถึงหน้าที่ที่ เกี่ยวกับการจัดการในองค์การมักมุ่งไปที่หน้าที่ต่างๆใน ขบวนการจัดการ 4 ประการ (การวางแผน การจัดองค์การ การ โน้มนำ และการควบคุม) ดังที่กล่าว ข้างต้น ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนให้ความสำคัญและเวลาในการทำหน้าที่การจัดการเหล่านี้ แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขึ้นกับลักษณะการดำเนินงานขององค์การที่แตกต่างกันด้วย (เช่น มีลักษณะการ ดำเนินงานเป็นองค์การที่แสวงหากำไรหรือองค์การที่ไม่แสวงหากำไร) ระดับของผู้บริหารที่ ต่างกัน (ระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง) และขนาดขององค์การที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารที่อยู่ใน ระดับบริหารที่แตกต่างกันจะให้เวลาในการทำกิจกรรมของแต่ละ หน้าที่ที่แตกต่างกัน และเมื่อ พิจารณาถึงกิจกรรมของผู้บริหารในองค์การแล้ว Mintzberg เห็นว่าบทบาทของ การจัดการสามารถ จัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม หรือที่เรียกว่า บทบาทด้านการจัดการของ Mintzberg (Mintzberg's managerial roles) ได้แก่ บทบาทด้านระหว่างบุคคล (interpersonal roles) บทบาทด้านข้อมูล (informational roles) และบทบาทด้านการตัดสินใจ (decisional roles) โดยแต่ละกลุ่มของบทบาทมี บทบาทย่อยดังต่อไปนี้

บทบาทระหว่างบุคคล (interpersonal roles) เป็นบทบาทด้านการสร้างความ สัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ได้แก่

- 1) บทบาทตามตำแหน่ง (figurehead): ทำหน้าที่ประจำวันต่างๆตามระเบียบที่ เกี่ยวกับกฎหมาย หรือตามที่สังคมกำหนด เช่น การต้อนรับแขกขององค์กร ลงนามในเอกสารตาม กฎหมาย เป็นต้น
- 2) บทบาทผู้นำ (leader): ต้องรับผิดชอบสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการทำงาน ของพนักงาน รับผิดชอบในการจัดหาคน ฝึกอบรม และงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
- 3) บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ (liaison): โดยสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก เพื่อการ กระจายข้อมูลให้ทั่วถึง

บทบาทด้านข้อมูล (informational roles) เป็นบทบาทด้านการกระจายและส่งผ่าน ข้อมูล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ดังนี้

- 1) เป็นผู้ติดตามประเมินผล (monitor): เป็นการติดตามเลือกรับข้อมูล (ซึ่งมักจะ เป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน) เพื่อเข้าใจความเคลื่อนไหวขององค์การและสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือน ศูนย์กลางของ ระบบ
- 2) เป็นผู้กระจายข้อมูล (disseminator): รับบทบาทส่งผ่านข้อมูลไปยังพนักงานใน องค์การ บางข้อมูลก็เกี่ยวกับข้อเท็จจริง บางข้อมูลเกี่ยวกับการแปลผลและรวบรวมความแตกต่าง กันที่เกิดขึ้นในองค์การ

3) เป็นโฆษก (spokesperson): ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานภายนอก เกี่ยวกับ แผนงาน นโยบาย กิจกรรม และผลงานขององค์การ เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม

บทบาทด้านการตัดสินใจ (decisional roles) ทำหน้าที่ตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์การ ประกอบด้วยบทบาทย่อย ดังนี้

1) เป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur): หาโอกาสและริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เช่น การปรับปรุงโครงการ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบโครงการ โดยการจัดให้มีการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโปรแกรมใหม่ๆ

2) เป็นผู้จัดการความสงบเรียบร้อย (disturbance handler): รับผิดชอบแก้ไขการดำเนินงานเมื่อองค์การเผชิญกับความไม่สงบเรียบร้อย โดยการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบและวิกฤติการณ์ใน องค์การ

4) เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร (resource allocator): เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆในองค์การ เช่น ทำการตัดสินใจและอนุมัติในประเด็นที่สำคัญต่างๆขององค์การ โดยจัดลำดับ และกระจายอำนาจ ดูแลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องงบประมาณ และจัดการเกี่ยวกับการทำงานของพนักงาน

5) เป็นผู้ต่อรอง (negotiator): รับผิดชอบในการเป็นตัวแทนต่อรองในเรื่องสำคัญขององค์การ เช่น มีส่วนร่วมในการทำสัญญากับสภาพแรงงานขององค์การ หรือการต่อรองกับผู้จัดหา (suppliers)

ทักษะของนักบริหาร (Management Skills)

ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ ในระดับใด หรืออยู่ในองค์การใดก็ทำหน้าที่ในการจัดการ 4 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การโน้มนำ (leading/influencing) และการควบคุม (controlling) และการที่ผู้บริหารจะสามารถทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ ประสพผล สำเร็จนั้น ต้องมีทักษะที่ดีด้านการจัดการ ซึ่งทักษะสำคัญในเบื้องต้นที่ผู้บริหารควรมีอย่างน้อย 3 อย่าง ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค (technical skills) ทักษะด้านคน (human skills) และทักษะด้านความคิด (conceptual skills)

- ทักษะด้านเทคนิค (technical skills) เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับ งาน สำหรับผู้บริหารระดับสูงทักษะความสามารถนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของอุตสาหกรรม ขบวนการและผลิตภัณฑ์ขององค์การ และสำหรับผู้บริหารระดับกลางและระดับต้น จะเป็นทักษะความสามารถเฉพาะด้านในงานที่ทำ เช่น การเงิน

ทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศ การผลิต ระบบคอมพิวเตอร์ กฎหมาย การตลาด เป็นต้น
ทักษะทางด้านเทคนิคก็เป็นความสามารถเกี่ยวกับตัวงาน เช่น ขบวนการหรือผลิตภัณฑ์ □

- ทักษะด้านคน (human skills) เป็นทักษะในการทำให้เกิดความประสานงานกัน
ของกลุ่มที่ผู้บริหารนั้นรับผิดชอบ เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทัศนคติ การสื่อสาร และ
ผลประโยชน์ของบุคคลและกลุ่ม เป็นทักษะการทำงานกับคน

- ทักษะด้านความคิด (conceptual skills) เป็นความสามารถในการมององค์การใน
ภาพรวม ผู้บริหารที่มีทักษะด้านความคิด จะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆใน
องค์การว่ามีผลต่อกันอย่างไร และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับปัจจัยแวดล้อมองค์การ
รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งขององค์การมีผลกระทบกับส่วนอื่นๆอย่างไร

2. สถานการณ์การว่างงาน

กระทรวงแรงงาน (2552) ได้จัดทำรายงานสถานการณ์แรงงานพบว่า
สถานการณ์ด้านแรงงานไตรมาสที่ 1 ปี 2552 กำลังแรงงาน ประชากรในวันทำงาน หรืออายุ 15 ปี
ขึ้นไปมีจำนวน 52.56 ล้านคน เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 37.58 ล้านคน ผู้มีงานทำ 36.67 ล้านคน ผู้
ว่างงาน 7.15 แสนคน ผู้รอฤดูกาล 1.96 แสนคน

การมีงานทำ ผู้มีงานทำจำนวน 12.36 ล้านคน หรือร้อยละ 33.72 ทำงานในภาค
เกษตร ผู้มีงานทำจำนวน 24.31 ล้านคนหรือร้อยละ 66.28 ทำงานนอกภาคเกษตร โดยทำงานใน
สาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ รถจักรยานยนต์มากที่สุด จำนวน 6.21 ล้านคน
หรือร้อยละ 25.54 รองลงมาคือการผลิต จำนวน 6.02 ล้านคน หรือร้อยละ 24.78 และผู้มีงานทำส่วน
ใหญ่มีการศึกษาดำกว่าประถมศึกษา จำนวน 10.97 ล้านคน หรือร้อยละ 29.92

การว่างงาน ผู้ว่างงานทั่วประเทศมีประมาณ 7.15 แสนคน หรือมีอัตราว่างงาน
ร้อยละ 1.90 ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออัตราว่างงานสูงสุดคือร้อยละ 2.34 รองลงมาคือภาคเหนือ
ร้อยละ 1.85 ภาคที่มีอัตราว่างงานน้อยที่สุด คือภาคใต้ มีอัตราว่างงาน 1.42 และระดับการศึกษา
ที่มีผู้ว่างงานสูงสุด คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2.05 แสนคน หรือร้อยละ 28.62 ของผู้
ว่างงานทั้งหมด จากข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงานไตรมาสที่ 2 ปี 2552 การศึกษาอัตราว่างงาน
ในปีที่ผ่านมาจะพบว่า อัตราว่างงานของประเทศไทยแต่ละไตรมาสจะปรับตัวสูงขึ้นและลดลงตาม
ปัจจัยในเรื่องฤดูกาล เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ไตรมาส 1 เป็นช่วงฤดูแล้ง
นอกฤดูการเกษตรหรือนอกฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้แรงงานในภาคเกษตรว่างงาน อัตราการว่างงานใน
ไตรมาส 1 จึงสูงและเริ่มลดลงในไตรมาส 2 เพราะเป็นช่วงเริ่มต้นเข้าสู่ฤดูการเกษตร สำหรับไตร
มาส 3 เป็นช่วงฤดูการเกษตร ประกอบกับกำลังแรงงานใหม่ที่สำเร็จการศึกษาเริ่มเข้าสู่
ตลาดแรงงานจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่ออัตราว่างงานที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดและอัตราการว่างงาน
จะเริ่มขยับตัวสูงขึ้นอีกเล็กน้อยในไตรมาส 4 เนื่องจากไตรมาส 4 เป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวยังต้องใช้

แรงงานในภาคเกษตรกรรมอยู่บ้าง กล่าวคือ แรงงานจะมีการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมในไตรมาสที่พันธุ์เฉพาะปลูก พื้นที่การเกษตรจะมีอัตราว่างงานสูง ขณะที่พื้นที่ตั้งของอุตสาหกรรมจะมีอัตราว่างงานต่ำ

แรงงานนอกระบบ จากข้อมูลล่าสุดปี 2550 มีผู้ทำงานอยู่ในแรงงานนอกระบบจำนวน 23.28 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 6.70 โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทำงานในภาคเกษตร จำนวน 14.39 ล้านคน หรือร้อยละ 61.79 นอกภาคเกษตร 8.89 ล้านคน หรือร้อยละ 38.21 โดยอุตสาหกรรมที่มีแรงงานนอกระบบสูงสุด คือ การขายส่ง ขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จำนวน 3.66 ล้านคน หรือร้อยละ 41.18 รองลงมาคือ โรงแรม และภัตตาคาร จำนวน 1.7 ล้านคน หรือร้อยละ 19.02 ส่วนอาชีพที่มีการทำงานนอกระบบสูงสุด คือ ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านเกษตรและประมง จำนวน 13.37 ล้านคน หรือร้อยละ 57.44 สำหรับด้านการศึกษาแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 9.77 ล้านคน หรือร้อยละ 41.97

แรงงานต่างด้าว ที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายคงเหลือ ข้อมูลเดือนมีนาคม 2552 มีจำนวน 237,345 คน โดยส่วนใหญ่เป็นประเภทชั่วคราว จำนวน 100,802 คน ร้อยละ 42.47 รองลงมาคือประเภทแรงงานต่างด้าวพิสูจน์สัญชาติ และได้รับใบอนุญาตทำงานจำนวน 72,965 คน ร้อยละ 30.74 และประเภทส่งเสริมการลงทุนจำนวน 28,336 คน ร้อยละ 11.94 และแรงงานต่างด้าวประเภทที่ได้รับอนุญาตทำงานตามข้อตกลง (MOU) 20,819 คน ร้อยละ 8.77 ส่วนประเภทตลอดชีพมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 14,423 คน ร้อยละ 6.08 ของแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายทั้งหมด สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานมี 2 กลุ่มใหญ่คือ

1. ชนกลุ่มน้อย มีจำนวน 62,272 คน ร้อยละ 12.11
2. แรงงานต่างด้าวตามมติ ครม. 3 สัญชาติ คือ พม่า ลาว กัมพูชา ซึ่งได้รับอนุญาตให้ทำงานชั่วคราวเพื่อทดแทนการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทยมีจำนวนคงเหลือทั้งสิ้น 452,090 คน ร้อยละ 87.89 จำแนกออกเป็น 4 กลุ่มย่อย คือ

1.1 กลุ่มที่มีใบอนุญาตสิ้นสุด 28 กุมภาพันธ์ 2551 ซึ่งมีการต่ออายุแล้วจำนวน 79,025 คน

1.2 กลุ่มที่มีใบ พร. 38/1 ขอใบอนุญาตแล้ว 61,539 คน

1.3 กลุ่มใบอนุญาตสิ้นสุด 30 มิถุนายน 2552 จำนวน 310,149 คน

1.4 แรงงานต่างด้าวในเขตพัฒนาพิเศษใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ได้อายุแล้ว 1,377 คน โดยแรงงานต่างด้าวตามมติ ครม. 3 สัญชาติ มีจำนวนรวม 452,090 คน จำแนกเป็นสัญชาติพม่า 435,302 คน หรือ ร้อยละ 96.29 รองลงมา คือ ลาว 8,591 คน หรือร้อยละ 1.9 และกัมพูชา 8,197 คน หรือร้อยละ 1.81

อัตราการจัดงาน สรุปในภาพรวมจะพบว่าอัตราการจัดงานหรือการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประเทศไทยจะมีลักษณะการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบเป็นวัฏจักรหรือวงจร ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรซึ่งเป็นกำลังแรงงานของประเทศไทยอาศัยอยู่ในภาคเกษตรกรรมเพื่อช่วยครัวเรือนในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะเคลื่อนย้ายไปหางานทำในภาคอุตสาหกรรมและจะเคลื่อนย้ายกลับมากภาคเกษตรกรรมอีกครั้งในฤดูเพาะปลูกวนเวียนในลักษณะเช่นนี้อย่างเป็นวัฏจักรทุกปี จึงอาจส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในบางฤดูกาล (สถานการณ์ด้านแรงงานไตรมาสที่ 2, 2552)

แนวโน้มปัญหาการว่างงานปี 2552 (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่, 2552)

ประเด็นปัญหาแรงงานมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในปี 2552 คาดว่าคนดองงาน 1 ล้านคนในช่วง 3 เดือนแรก เหตุปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากปัจจัยเสี่ยงด้านเศรษฐกิจไทยที่ชะลอตัวลงอย่างรวดเร็ว และยังมีความเสี่ยงต่อแนวโน้มการขยายตัวในระยะถัดไป ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจโลกที่ถดถอย และอุปสงค์ที่ชะลอตัว ดังนั้นหากประเทศประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบต่อการจัดงานโดยตรง กล่าวคือ เมื่อคำสั่งซื้อลดลง ทำให้สถานประกอบการต้องปรับตัวเพื่อให้กิจการดำเนินต่อไปได้ เช่น การลดค่าจ้าง ลดจำนวนชั่วโมงทำงาน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการว่างงานแฝง ขณะที่บางแห่งมีการปรับลดพนักงาน หรืออ้างถึงขั้นต้องปิดกิจการลงทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาดังนี้

- การว่างงานแฝง หมายถึง การที่บุคคลมีงานทำ แต่ทำงานไม่เต็มศักยภาพของตนเองหรือทำงานไม่ตรงกับความสามารถของคนที่มียู่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่เป็นปัญหาที่คงอยู่ในตลาดแรงงานไทยมาเป็นเวลานานแล้ว สาเหตุหนึ่งมาจากการที่มีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวนมากจบการศึกษาจากภาควิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเมื่อต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย

- การเคลื่อนย้ายแรงงานกลับสู่ภาคเกษตร และอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาการว่างงานในท้องถิ่นได้ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาแรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างภาคการผลิตในระดับสูง โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมและบริการไปยังภาคเกษตรมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจมาจากการที่ราคาสินค้าเกษตรปรับตัวสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะในช่วงปี 2550 ที่ผ่านมามีเห็นได้จากสัดส่วนของผู้ทำงานในภาคเกษตรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 38.6 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 39.5 ในปี 2550

ขณะที่สัดส่วนของผู้ทำงานนอกภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 61.4 เป็นร้อยละ 60.5 ในช่วงเดียวกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่ทำให้อัตราการจัดงานของไทยอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ในปัจจุบันผลกระทบจากการเลิกจ้าง และการปิดกิจการ ทำให้แรงงานจำนวนมากของที่ถูกเลิกจ้างทยอยกลับภูมิลำเนา เพื่อไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพอื่นๆ ในจังหวัด

บ้านเกิด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในท้องถิ่นตามมา ท่ามกลางความต้องการแรงงานที่มีแนวโน้มลดลงตามภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปีนี้ ต่อเนื่องถึงปีหน้า

ขณะที่ราคาสินค้าเกษตรได้ปรับตัวลงค่อนข้างมากจากปีก่อน และมีแนวโน้มอยู่ในช่วงขาลงต่อมาในปี 2552 อันเป็นผลจากภาวะถดถอยของเศรษฐกิจโลกทำให้อุปสงค์ชะลอตัว สถานการณ์เช่นนี้อาจทำให้ภาคเกษตรไม่ได้เป็นแหล่งรองรับการว่างงานได้เหมือนกับในอดีต และหากปัญหาการจ้างงานนอกภาคเกษตรเลวร้ายกว่าที่คาด มีการเลิกจ้าง และคนตกงานจำนวนมาก ภาคเกษตรอาจไม่สามารถดูดซับแรงงานเหล่านั้นได้ทั้งหมด

แรงงานเหนือ เสนอแก้ไขปัญหา วิฤติการเลิกจ้างงาน (ประชาไท, 2552)

มนตรี บัวลอย เครือข่ายแรงงานภาคเกษตร (นกน.) กล่าวถึง แรงงานภาคเกษตร ก็มีผลกระทบเรื่องวิกฤติเหมือนกัน ซึ่งกรณีเกษตรกรพันธสัญญานิยมปลูกข้าวโพด ซึ่งประสบความขาดทุน ทั้งค่าไถนา ค่าพรวนดิน ซึ่งเราไม่ได้เป็นเจ้าของพืช และการผลิตของเกษตรกรพันธสัญญาจริงๆ แล้ว เราเป็นลูกจ้างบริษัท หลังจากผลิตเสร็จ ถ้าเราไม่ทำตามสัญญา ก็หมดสิทธิ์ทำกิน และเราถูกเอาเปรียบโดยไม่รู้ตัว เพราะว่าแรงงานเกษตรทำไร่ตัวเอง แต่มันไม่มีสิทธิ์ของตัวเอง ซึ่งข้อเรียกร้อง คือ 1) แรงงานภาคเกษตรต้องไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากเกษตรกรพันธสัญญา 2) รับประกันความเสี่ยงของเกษตรกรทางด้านอาหาร และประกันภัยทางธรรมชาติเกี่ยวกับพืชผล 3) คุ้มครองพื้นที่ทางการเกษตร 4) รัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต 5) จัดสรรที่ดินให้พี่น้องของเกษตรกรเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ ขาวทวีป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กล่าวว่าสภาพวิกฤติเศรษฐกิจแล้ว แรงงานต้องปรับเรื่องวิถีชีวิต เพื่อให้เราไปสู่มาตรฐานชีวิตที่ดี ก็เป็นทางออกที่ดี โดยการต่อสู้ของภาคเหนือว่า เราจะปรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น และองค์กรท้องถิ่นให้มีบทบาทสำหรับแรงงานภาคเหนือ ซึ่งต้องอยู่ในชุมชน และการสร้างความเอกภาพเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองให้เกิดการคุ้มครองแรงงานได้ การผลักดันกฎหมายในช่วงภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจก็ให้แรงงานปรับวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อการปรับปรุงจัดเวทีเรื่องวิกฤติระยะยาวเพื่อเสริมสร้างความรู้สำหรับพลิกวิกฤติทางเศรษฐกิจให้เป็นโอกาสสร้างมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น

3. สถานการณ์การย้ายถิ่นในประเทศไทย: สภาพปัญหา ผลกระทบ และแนวโน้ม (คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชน, 2552)

การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลก ทั้งการโยกย้าย ความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน การแสวงหางานทำ การโยกย้ายถิ่น

สำหรับประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการลงทุนอย่างรวดเร็วของประเทศเจริญเติบโตจนเกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ

แรงงานข้ามชาติ หรือที่เรียกตามภาษาราชการว่า แรงงานต่างด้าว เป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยมีลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์หรืออีกวัฒนธรรมหนึ่งผ่านการจ้างแรงงาน ซึ่งการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวนี้ตามกฎหมายของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่การสื่อสาร คมนาคมมิได้เป็นอุปสรรคของมนุษย์ดังเช่นในอดีต ผนวกรวมกับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่มีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติ นั้นอันเกิดจากภาวะ ทุนนิยม โลกาภิวัตน์ รัฐบาลไทยได้เริ่มมีนโยบายอนุญาตให้ประเทศเพื่อนบ้านที่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายโดยอาศัยเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และ พ.ร.บ. การทำงานคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 อนุญาตให้จ้างโดยผิดกฎหมายอยู่ระหว่างการส่งกลับ แต่อนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทย พ.ศ. 2535 โดยเริ่มให้มีการจ้างงานข้ามชาติจากพม่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย เชียงราย เชียงใหม่ กาญจนบุรี ดาก ระนอง ประจวบคีรีขันธ์ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เพชรบุรี จากนั้นก็เปิดให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติเพิ่มขึ้นเป็นสามสัญชาติ คือ พม่า ลาว กัมพูชา และจังหวัดอื่นๆ ที่ขาดแคลนแรงงาน ต่อมารัฐบาลไทยมีนโยบายการจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งระบบ โดยให้แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยทั้งหมด ไม่ว่าจะเคยขออนุญาตทำงานหรือไม่ รวมทั้งครอบครัวผู้ติดตามให้รายงานตัวต่อกระทรวงมหาดไทย และขออนุญาตทำงานกับกระทรวงแรงงานซึ่งทำให้ทราบจำนวนแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยทั้งหมดเพื่อนำไปสู่กระบวนการทำให้ประเทศต้นทางพิสูจน์สัญชาติและออกเอกสารได้

ปัจจัยในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ และผลกระทบต่อสังคมไทย

สาเหตุหลักของการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติจากพม่ามาประเทศไทยจำนวนมากเพราะหวาดกลัวจากการถูกประหัตประหาร การกดขี่ข่มเหง เนื่องจากรัฐบาลพม่ามีนโยบายควบคุมพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่อย่างเข้มข้น เช่น โครงการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งบังคับให้ชาวบ้านต้องโยกย้ายออกจากที่อยู่เดิม โดยที่บางครั้งก็ไม่ได้จัดสรรที่อยู่ซึ่งง่ายต่อการควบคุม หรือเป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพแย่กว่าที่เคยอยู่เดิม และยังเข้าไปจัดการกับชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การเกณฑ์แรงงานหรือไปเป็นลูกหาบ ทหารพม่าเข้าไปทำร้ายร่างกายของประชาชนโดยที่กฎหมายไม่สามารถคุ้มครองได้ นอกจากนั้นแล้วประเทศไทยเอง มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน จนทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ทำให้แรงงานจากประเทศที่ด้อยกว่าทางเศรษฐกิจ เดินทางเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาคาดแคลนแรงงานในประเทศไทย

ในช่วงภาวะเศรษฐกิจไทยอยู่ในยุครุ่งโรจน์ ประมาณปี พ.ศ. 2520-2540 ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรม จะเห็นการเคลื่อนย้ายประชากรทั้งจากชนบทสู่เมือง จากเพื่อนบ้านสู่

ประเทศไทยระลอกใหญ่ ทั้งนี้ปัจจัยทางเศรษฐกิจก็คือการเติบโตของภาคเมืองได้ดึงเอาแรงงานไทยที่เขย่งทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมและภาคการผลิตอื่นๆ รวมทั้งภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในลักษณะดังกล่าวแรงงานโดยเฉพาะแรงงานที่อยู่ในภาคการผลิต ทั้งภาคเกษตร ประมง ก็เพิ่มสูงขึ้น และทศวรรษที่ผ่านมา และทางเลือกของประเทศไทยจึงอยู่ที่การจ้างแรงงานข้ามชาติ

ปัญหาและผลกระทบของการอพยพโยกย้ายถิ่นในประเทศไทย

1. ผลกระทบต่อสังคม

ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองและการค้ามนุษย์ สถิติการเคลื่อนย้ายแรงงานจากคนต่างด้าว โดยเฉพาะ พม่า ลาว และกัมพูชา เข้ามาในประเทศไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งมีการกักขังที่รอกการผลักดันส่งกลับประเทศต้นทางของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ปัจจุบันมีผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายสามสัญชาติ มีทั้งเด็กและผู้หญิงที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์

ปัญหาด้านอาชญากรรม ยาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีข้อมูลอาชญากรรม เป็นตัวเสริมที่ทำให้ปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น เช่น คดีฆ่า พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ มีอาวุธปืน ลักลอบของหนีภาษี ยาเสพติด เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายบุกรุกทำลายป่า เป็นต้น

ปัญหาผู้ติดตามและเด็กไร้สัญชาติ เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ติดตามเข้ามาในประเทศไทย มักประสบปัญหาทางด้านสถานะบุคคลและการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา คือการศึกษาจากชั้นเรียนที่ไม่เป็นทางการที่จัดโดยกลุ่มแรงงานหรือองค์กรพัฒนาเด็กเพื่อเข้าเรียนในสถานศึกษาของไทย จากสถิติของกระทรวงศึกษาธิการเด็กลูกแรงงานข้ามชาติมี โอกาสทางการศึกษาน้อย สาเหตุเกิดจากสถานศึกษาอ้างว่าเด็กไม่มีสัญชาติไทย ไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

2. ผลกระทบทางสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

การเพิ่มจำนวนของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทย เป็นปัญหาดต่อการแพร่เชื้อโรคติดต่อ เช่น มาเลเรีย วัณโรค เอดส์ ไข้เลือดออก โรคเรื้อน ไข้กาฬหลังแอ่น สาเหตุมาจากการเข้ามาโดยไม่ได้รับการตรวจโรค การเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ และเป็นแรงงานที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนอนุญาตทำงานและไม่มีบัตรประกันสุขภาพ และส่งผลกระทบต่อสาธารณสุขของประชากรของไทยด้วย และในขณะเดียวกันปัญหาขยะมูลฝอย ขุมชนสกปรก สาเหตุเกิดมาจากการขาดระเบียบและความเห็นแก่ได้ของเจ้าของสถานที่โดยไม่ใส่ใจต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาอยู่ทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่แออัด สกปรก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ และอนามัยของคนต่างด้าวและสังคมไทย

3. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติมีทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น การมาทดแทนการขาดแคลนแรงงานในประเทศส่งผลกระทบต่อภาคการผลิต ทำให้ไทยมีรายได้ ขณะเดียวกันก็เกิดผลกระทบทางการค้าระหว่างประเทศ (WTO) เป็นข้ออ้างในการปิดกั้นการพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตของประเทศ ผลกระทบต่อโครงสร้างค่าจ้าง การแข่งขันทางธุรกิจของแรงงานต่างด้าว

4. ผลกระทบด้านแรงงานและอัตราการมีงานทำ

ในด้านบวก แรงงานข้ามชาติอาจเข้ามาช่วยทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนในภาคการผลิต งานในระดับล่างที่สกปรก อันตราย และเสี่ยง ซึ่งคนท้องถิ่นหลีกเลี่ยงที่จะทำ ทำให้เกิดภาวะการฉกฉวยค่าแรงของแรงงานท้องถิ่น และอำนาจในการต่อรองของคนท้องถิ่นน้อยลงเพราะนายจ้างมีตัวเลือกมาก ซึ่งอาจส่งผลถึงเงื่อนไขการทำงานซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบด้วย

5. ผลกระทบด้านการเมืองและความมั่นคงภายในประเทศ

การมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก กระจายอยู่ตามประเทศไทย ไม่ทราบจำนวนและที่พักอาศัยของแรงงานที่แท้จริง แต่ตัวเลขโดยประมาณ แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 3 ล้านคน ประกอบกับนโยบายบริหารชาติดูแลเอาใจปรียบ และอคติทางชาติพันธุ์ จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในระยะยาว และยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน แรงงานข้ามชาติที่คาดว่าจะอยู่ในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 3 ล้านคน ร้อยละ 75 เป็นชาวพม่า ส่วนใหญ่ย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยเพื่อแสวงหาอิสรภาพและค่าจ้างที่สูงกว่า แต่บางรายต้องพบว่าทำงานแล้วได้รับค่าแรงที่ต่ำกว่า ซึ่งนโยบายของประเทศไทยกำหนดให้นายจ้างจดทะเบียน แรงงานที่คนจ้าง แต่ก็ยังมีชาวพม่าจำนวนมากไม่มีบัตรประจำตัวที่รัฐบาลออกให้ ทำให้ยากแก่การขึ้นทะเบียนในประเทศไทย รวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ นายจ้าง ภาคประชาชน สังคม และแรงงานข้ามชาติ ต่างมีทัศนคติและความเข้าใจที่หลากหลายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ รวมถึงสิทธิและการจดทะเบียน การจัดการจดทะเบียนรอบใหม่ และการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเป็นเหตุให้นายจ้างเกิดความไม่มั่นใจ แรงงานต้องตกอยู่ในสถานะที่เปราะบาง และทำให้เศรษฐกิจไทยได้รับประโยชน์น้อยลงจากการย้ายถิ่น

4. คุณภาพแรงงานไทย (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2551)

คุณภาพของแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของเศรษฐกิจหรือผลผลิตประชาชาติในอดีตที่โตเร็วกว่าการขยายตัวของที่ดิน แรงงานและทุนกายภาพอื่นๆ และนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านได้อธิบายว่าสิ่งที่ทำ

ให้เศรษฐกิจขยายตัวเร็วกว่าปัจจัยการผลิตคือการลงทุนในทุนมนุษย์ (Schultz 1961, 1-17) สำหรับประเทศไทย ธนาคารโลกคำนวณว่า คุณภาพแรงงานมีส่วนทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 0.4 ในช่วง 2520-2547 จากอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 6.0 ในช่วงดังกล่าว (World Bank 2006, 3) หรือประมาณร้อยละ 6.7 ของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ คุณภาพของแรงงานแต่ละคนเป็นตัวอธิบายหรือกำหนดความแตกต่างในความสามารถและค่าจ้างและรายได้ แรงงานที่มีความสามารถสูงกว่าย่อมมีโอกาสที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจ (และสังคม) ดีกว่าผู้อื่น แรงงานที่มีการศึกษาและฝึกอบรมโดยทั่วไปจะได้ค่าจ้างและรายได้สูงกว่าผู้อื่น (Becker, G.S. 1964, XV)

คุณภาพแรงงานในความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ คือ ผลผลิตของแรงงาน (McConnell and Brue 1989, 77) หรือปริมาณของผลผลิตต่อแรงงาน ซึ่งมองคุณภาพแรงงานจากผลผลิตเป็นสำคัญโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพื้นฐานความรู้หรือคุณสมบัติของแรงงาน

แนวความคิดของคุณภาพแรงงานในรูปของผลิตภาพแรงงานกับทุนมนุษย์เป็นเรื่องเดียวกัน โดย McConnell & Brue (1989, 77) กล่าวว่า “กิจกรรมใดก็ตามที่เพิ่มคุณภาพ (ผลิตภาพ) แรงงานอาจถือได้ว่าเป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ โดยการลงทุนในทุนมนุษย์ดังกล่าวมิใช่เพียงแต่ค่าใช้จ่ายในการศึกษาสามัญและการฝึกอบรมเท่านั้นแต่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ การย้ายถิ่น การหางานและการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน”

แนวคิดของปรมาจารย์เศรษฐศาสตร์ อัดัม สมิทส์ กล่าวไว้ดังนี้ “ทุนมนุษย์คือทักษะ (skills), ความคล่องแคล่ว (dexterity) ทั้งกายภาพ สติปัญญา จิตใจ ฯลฯ และวิจารณญาณ ทุนมนุษย์สามารถเกิดจากการศึกษาและการฝึกอบรม” (Smith 1776) ดังนั้นทุนมนุษย์ตามความเห็นของอดัม สมิทส์ กับคุณภาพแรงงานก็คือสิ่งเดียวกัน

คุณภาพแรงงาน ทุนมนุษย์ ผลิตภาพของแรงงานและสมรรถนะของแรงงานเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้และเป็นสิ่งสำคัญต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพของประเทศ การให้ความสนใจต่อคุณภาพแรงงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะนอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีโลกาภิวัตน์และการแข่งขันทางเศรษฐกิจแล้ว แนวโน้มประชากรของไทยที่หยุดการเพิ่มด้านปริมาณทำให้ต้องมาให้ความสำคัญด้านคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การประเมินคุณภาพแรงงานอาจพิจารณาจากองค์ประกอบหลายอย่าง การศึกษาและฝึกอบรมของแรงงาน ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน (Competency) การจัดการศึกษาและฝึกอบรมตลอดจนนโยบายที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ ผลิตภาพแรงงานและการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพแรงงานทั้งรัฐเอกชนและแรงงาน

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพแรงงานที่สำคัญคือต้องมีความเข้าใจว่าคุณภาพแรงงานขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง มิใช่แค่การศึกษาและการฝึกอบรมแต่รวมถึงแรงจูงใจสำหรับ

แรงงาน การใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีในการประกอบธุรกิจ สภาพการทำงาน การพัฒนาคุณภาพแรงงานต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้ง ภาครัฐ เอกชน และแรงงานตลอดจนองค์กรต่างๆ และชุมชนหรือทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการมุ่งพัฒนาแรงงานอย่างเดียวยังเป็นการหลงประเด็น เพราะการพัฒนาแรงงานเป็นเพียงบางส่วนของ การเพิ่มคุณภาพแรงงาน การพัฒนาแรงงานเป็นสิ่งจำเป็น แต่ไม่พอเพียงสำหรับการเพิ่มคุณภาพแรงงาน

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพแรงงานแบบบูรณาการอาจประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้

1. การพัฒนาแรงงาน
2. พัฒนาการศึกษทั้งในและนอกสถานศึกษา/ขยายมัธยมศึกษา/การพัฒนาครู
3. พัฒนาทักษะแรงงาน (ทุกระดับ) ทั้งภาครัฐและเอกชน
4. พัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพแรงงาน
5. พัฒนาการจัดการกิจกรรมและ HR เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานที่มีอยู่ (HR management, Reengineering)
6. การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน
7. ส่งเสริมให้เอกชนปรับวิธีการลงทุน (Relocation, Outsourcing, etc.) ที่จะช่วยประหยัดแรงงาน
8. รัฐเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแรงงาน & มีและใช้นโยบายแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมภาคเอกชนในการพัฒนาคุณภาพแรงงาน
9. ปรับปรุงนโยบายแรงงานและประชากร
10. นโยบายค่าจ้างที่จูงใจการเพิ่มคุณภาพแรงงาน
11. การใช้แรงงานต่างด้าวอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง
12. ส่งเสริม circular migration ของแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวเข้ากับสังคมเมื่อกลับจากต่างประเทศ

การพัฒนาศักยภาพแรงงาน (กระทรวงแรงงาน, 2552)

กระทรวงแรงงานโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้ดำเนินการฝึกอบรมพัฒนาผู้ใช้แรงงานในรูปแบบต่างๆ เช่น 1) การฝึกการเตรียมเข้าทำงาน เป็นการฝึกอาชีพให้กลุ่มแรงงานใหม่หรือผู้ถูกเลิกจ้างว่างงาน ที่ประสงค์เข้าสู่ตลาดแรงงานให้มีความรู้ ทักษะฝีมือ 2) การฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน 3) การฝึกเสริมทักษะ เป็นการฝึกอาชีพให้แรงงานที่ทำงานอยู่แล้วหรือถูกเลิกจ้างเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะและฝีมือเฉพาะด้านให้ทันกับเทคโนโลยีร่วมสมัย สร้างโอกาสการมีงานทำ การฝึกประเภทนี้มีทั้งส่วนที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงานในภาคเอกชน นอกจากนี้ยังมีภารกิจทดสอบ

มาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพฝีมือแรงงานไทยให้มีมาตรฐานฝีมือสอดคล้องและทัดเทียมกับมาตรฐานสากล ขณะเดียวกันเป็นการพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยภาพรวมของการฝึกต่างๆ ในไตรมาส 2 (เมษายน-มิถุนายน 2552) เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสที่แล้ว พบว่าไตรมาสที่ 2 นี้มีการฝึกเตรียมเข้าทำงาน จำนวน 4,075 คน เพิ่มขึ้นจากไตรมาสที่แล้วจำนวน 2,130 คน (ไตรมาสที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2552) มีการฝึกจำนวน 1,945 คน คิดเป็นร้อยละ 109.5 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมากลับพบว่ามีจำนวนที่ลดลงถึง 2,883 คน คิดเป็นร้อยละ 41.43 ขณะที่การฝึกยกระดับฝีมือแรงงานในไตรมาสนี้มีการฝึกจำนวน 23,561 คน ซึ่งลดลงร้อยละ 29.28 หรือ 9,754 คน จากไตรมาสที่แล้วที่มีการฝึกอบรม 33,315 คน และลดลงจากไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา 12,501 คน คิดเป็นร้อยละ 34.67 ในส่วนการฝึกเสริมทักษะ พบว่าในไตรมาสนี้มีผู้เข้ารับการฝึก 11,637 คน ลดลงถึงร้อยละ 51.97 หรือ 12,591 คน จากไตรมาส 1/2552 ที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 24,228 คน และลดลงจากไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมาที่มีจำนวน 18,431 คน ถึงร้อยละ 36.89 หรือ 6,794 คน

การพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องช่วยกันทั้งภาครัฐ เอกชน คือผู้ประกอบการหรือเจ้าของสถานประกอบการ รวมถึงลูกจ้าง ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาฝีมือแรงงานจะเป็นการเพิ่มผลิตภาพ ประสิทธิภาพในการทำงาน อีกทั้งจะเป็นการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมถึงความเป็นมาตรฐานในระดับต่างๆ ทั้งระดับประเทศและรับโลก ขณะเดียวกันเพื่อให้สอดคล้องความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น นอกจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยตรงตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีการส่งเสริมให้ดำเนินการโดยภาคเอกชน ซึ่งพบว่าไตรมาสที่ 2 ปี 2552 สถานประกอบการเอกชนที่มีการพัฒนาฝีมือแรงงานมีจำนวนทั้งสิ้น 2,806 แห่ง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสที่แล้วพบว่าไตรมาสนี้ภาคเอกชนมีการพัฒนาฝีมือแรงงานลดลงถึง 5,063 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนลดลงถึงร้อยละ 64.34 แม้เมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมาพบว่ามีสัดส่วนสูงขึ้นถึงร้อยละ 181.16 เพิ่มขึ้นจำนวน 1,808 แห่ง โดยสถานประกอบการที่มีการพัฒนาฝีมือแรงงานในไตรมาสนี้เป็นสถานประกอบการในกรุงเทพมหานคร สูงที่สุดมีจำนวน 2,221 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 79.15 รองลงมาคือภาคกลาง และภาคเหนือ โดยมีจำนวน 306 แห่ง ร้อยละ 10.91 และ 258 แห่ง ร้อยละ 9.19 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้มีการพัฒนาฝีมือแรงงาน จำนวน 14 แห่ง ร้อยละ 0.5 และ 7 แห่ง ร้อยละ 0.25 จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งสิ้น 349,580 คน ผ่านการฝึกอบรมทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 128,623,650 บาท ประเด็นที่น่าสังเกต คือ ไตรมาสนี้ภาคเอกชนมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานลดลงมาก โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมลดลงจากไตรมาสที่แล้วถึง 1.26 ล้านคน ไตรมาสที่ 1/2552 มีผู้รับการฝึก 1,609,531 คน และค่าใช้จ่ายในการฝึกลดลงถึง 602.1 ล้านบาท ซึ่งน่าจะมีสาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจที่ชะงักงัน ทำให้ภาคเอกชนชะลอการลงทุนในด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร

นายธีระ วงศ์สมุทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เปิดเผยว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ร่วมกับ กระทรวงแรงงาน โดย กรมการจัดหางาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดทำโครงการรองรับแรงงานคืนถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้แรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและบริการต้องตกงานเป็นจำนวนมาก การลงนามข้อตกลงความร่วมมือฯ ครั้งนี้ เป็นความร่วมมือครั้งสำคัญในการสนองนโยบายของรัฐบาลเพื่อรองรับปัญหาแรงงานว่างงาน รวมทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างผู้ประกอบการอาชีพทางด้านการเกษตรที่มีความรู้และทักษะเข้าสู่ภาคการเกษตรโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะทำหน้าที่เป็นฐานการองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ภายในกระทรวงเกษตรฯ และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นภาคีความร่วมมือสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเตรียมอบรมผู้ว่างงานให้พร้อมเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม (<http://www.iclicknews.com>)

5. สถานการณ์แรงงานลำไย

การผลิตลำไยนอกฤดู (<http://rescom.tcf.or.th>) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พาวิน มะโนชัย กล่าวว่าลำไยจัดเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญอันดับหนึ่งของภาคเหนือที่ทำรายได้จากการส่งออกทั้งในรูปผลสด อบแห้ง และลำไยกระป๋อง คิดเป็นมูลค่าปีละไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาท ในอดีตแหล่งผลิตหลักของลำไยอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีอากาศหนาวเย็นเพียงพอที่จะชักนำให้ลำไยออกดอกนอกฤดูได้ แต่ภายหลังจากการค้นพบคุณสมบัติของสารโพแทสเซียมคลอเรตด้วยความบังเอิญว่าสามารถชักนำการออกดอกของลำไยโดยไม่ต้องพึ่งอากาศหนาวเย็น นับตั้งแต่นั้นมาลำไยจึงแพร่กระจายไปยังจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ทำให้พื้นที่การผลิตลำไยจาก 3 แสนกว่าไร่ในปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1 ล้านไร่ในปี 2549 ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาผลผลิตลำไยล้นตลาด ส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ นอกจากนี้ยังขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต จากปัญหาดังกล่าวได้มีการระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้องได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิชาการ และหน่วยงานต่างๆ จากภาครัฐ โดยมีความคิดเห็นร่วมกันว่าควรมีการผลิตลำไยนอกฤดูโดยกระจายผลผลิตให้ออกสู่ตลาดหลายๆ รุ่นต่อปี เช่นเดียวกับนาขมณฑล เจียมเจริญ รองเลขาธิการและโฆษกสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า อยากให้ชาวสวนลำไยผลิตลำไยนอกฤดูให้มากขึ้น ลำไยสดไทยทุกวันนี้ยังไม่มีคู่แข่ง แม้แต่ในประเทศจีนซึ่งเป็นผู้ผลิตลำไยเหมือนกัน เนื่องจากประเทศจีนประสบกับปัญหาสภาพภูมิอากาศ จึงไม่สามารถผลิตลำไยนอกฤดูได้ ดังนั้นหากไทยสามารถผลิตลำไยนอกฤดูได้ประมาณร้อยละ 30 จะช่วยแก้ปัญหาลำไยล้นตลาดได้มาก เพราะในช่วงที่ลำไยออกพร้อมกันจะเกิดปัญหาด้านผลผลิตกระจุกตัว ขาดแคลนแรงงาน และโรงอบลำไยที่ไม่เพียงพอรองรับผลผลิต (<http://www.ryt9.com>)

นายเอี่ยม เอี่ยมพิทักษ์สกุล ประธานบริษัท เอ็มไทยฟรุต จำกัด ผู้ส่งออกผลไม้ไปยังประเทศจีนเปิดเผยว่าขณะนี้ทางบริษัทมีขอการสั่งซื้อลำไยสดจากประเทศจีนเฉลี่ยวันละประมาณ 100,000 กิโลกรัม โดยประเทศจีนได้เริ่มมีการสั่งซื้อตั้งแต่เดือนกันยายน คาดว่าจะสามารถส่งสินค้าได้ครบภายใน 10 เดือน ทั้งนี้ปัจจุบันนอกจากรับซื้อลำไยจากอำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีแล้ว ยังซื้อจากอำเภอแก่งหางแมว และจังหวัดตราด แต่เนื่องจากในขณะนี้ที่จังหวัดจันทบุรีมีการทำลำไยนอกฤดู จึงมีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการ แต่ปัญหาที่ประสบในขณะนี้คือ กำลังการผลิตแรงงานที่ยังขาดแคลน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวต่างด้าว ที่มีข้อกฎหมายด้านความมั่นคงบังคับ ขณะที่แรงงานไทยไม่นิยมเป็นลูกจ้างแรงงานสวนลำไย

ด้านนายอสิวุฒิ ตั้งเกียรติ นายกสมาคมตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดจันทบุรี กล่าวว่า ขณะนี้ทางเจ้าของสวนโดยเฉพาะสวนลำไย กำลังขาดแคลนแรงงาน ซึ่งทางสมาคมฯ ได้ทำหนังสือ ถึงผู้ว่าราชการเพื่อหารืออย่างเร่งด่วนต่อปัญหาการขาดแคลนแรงงานประเด็นสำคัญคือ การปฏิบัติกับแรงงานชาวต่างชาติในกรณีของแรงงานที่อยู่ตามแนวชายแดน เข้าไปเย็นกลับ และแรงงานที่เข้าดำเนินการภาคเกษตร 7 วัน แล้วทำการต่อบัตรเพื่อควบคุม 1 ครั้ง ซึ่งตนเองยอมรับว่าเมื่อแรงงานภาคเกษตรขาดแคลนแม้จะมีภาคอุตสาหกรรมแต่ก็ไม่สามารถชดเชยกันได้ (<http://region7.prd.go.th>)

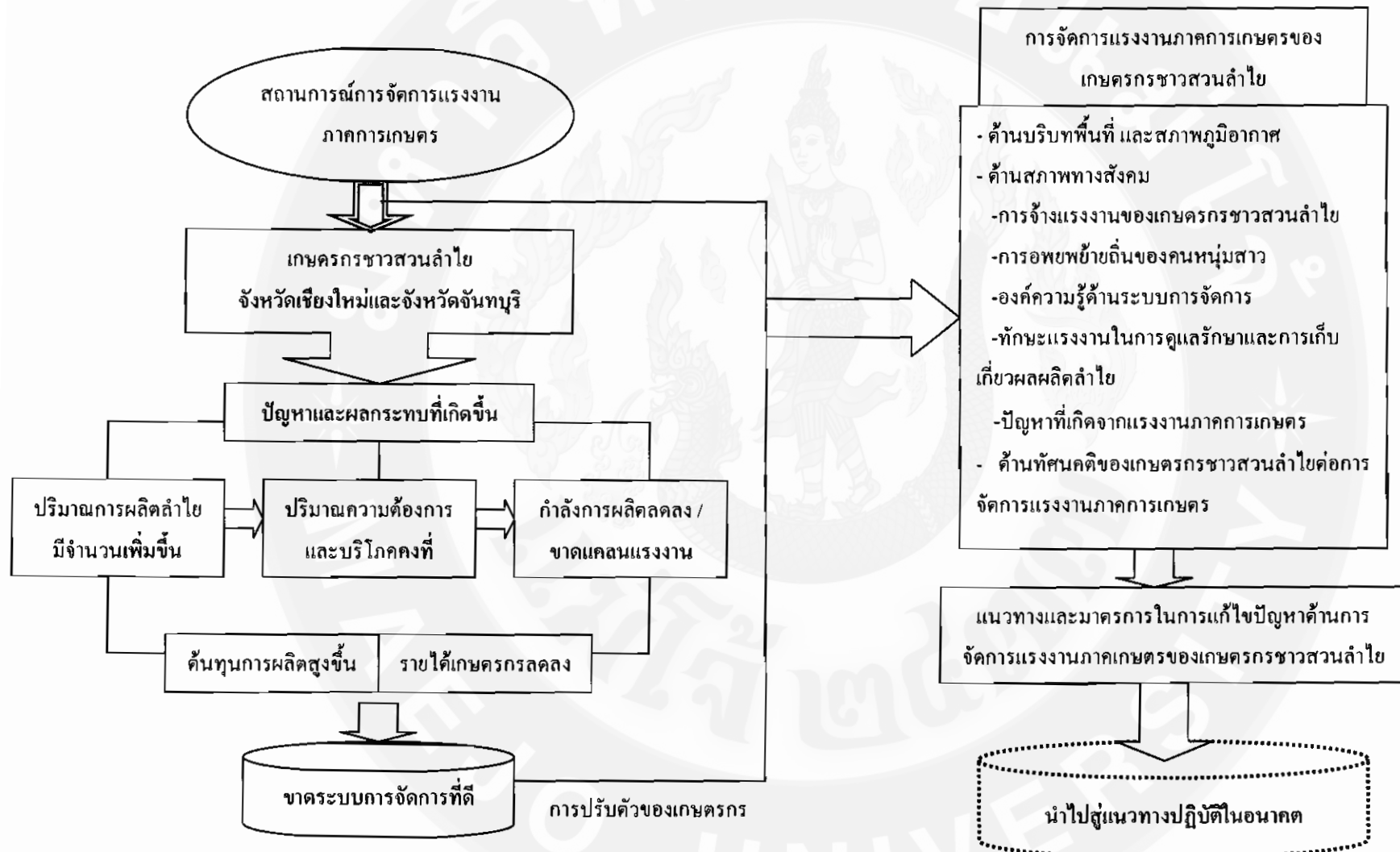
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พาวิน มะโนชัย กล่าวว่า สวนลำไยที่มีต้นลำไยทรงพุ่มสูงต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญในการเก็บเกี่ยวและคนหนุ่มสาวก็ไม่มีมาใช้แรงงานเพื่อเก็บเกี่ยวลำไย (อายุคนเก็บ 40 ขึ้นทั้งนั้น) 30-50% ใช้ไปในขั้นตอนเก็บเกี่ยวและพื้นตัวหลังเก็บเกี่ยวชาต้องคัดแต่งกิ่งลำไยให้เหมาะสมเพื่อให้สูงไม่มาก โดยลดต้นทุนเพิ่มคุณภาพ และรักษาผลผลิตให้เท่าเดิม ลำไยที่คัดแต่งกิ่งแล้วจะสะดวกต่อการเก็บเกี่ยวและทำให้ลำไยหลบอยู่ในทรงพุ่มด้วย มีสีสวย ถ้าความสูงพอดีผลผลิตจะไม่ลดลง และลดต้นทุนได้จากเดิมต้นละ 800 บาท เหลือ 400 บาท (ภาควิชาวิศวกรรมอาหาร คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) นอกจากนี้แรงงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนลำไย ทั้งคัดแต่งกิ่งและเก็บเกี่ยวผลผลิตค่อนข้างหายาก หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการเตรียมการรับมือ จะทำให้อนาคตมีปัญหาในเรื่องนี้ได้ (โพศทุเคย์, 2551)

ดร.ธีรนุช เจริญกิจ ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กล่าวว่า ปัญหาใหญ่สำหรับการห่อหุ้มผลคือ ค่าจ้างแรงงานในการห่อ การแก้ปัญหาเรื่องค่าจ้างแรงงานในการห่อซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาในทางตรงได้แต่สามารถแก้ปัญหาในทางอ้อมโดยการคัดแต่งต้นลำไยไม่ให้สูงจนเกินไป (ความสูงไม่ควรเกิน 4 เมตร) ควบคุมความสูงและทรงพุ่มให้ง่ายต่อการจัดการ การห่อหุ้มผลลำไยสำหรับลำไยต้นใหญ่ๆ จะไม่คุ้มทุนเนื่องจากค่าจ้างแรงงานที่สูงเกินไป (<http://www.techno.thepbodint.ac.th>)

นอกจากนี้จากการวิจัยเรื่องการผลิตและการตลาดลำไยในจังหวัดตาก พบว่า ปัญหาที่พบทางด้าน การผลิตลำไย จะเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช คุณภาพของผลผลิตลำไย ปัญหาทางด้านราคาและตลาดลำไยที่สำคัญ คือปัญหาที่เกษตรกรขาดความรู้ในการตัดเกรด และแยกพันธุ์ ลำไย ขาดแคลนแรงงานในการเก็บผลผลิตลำไย ขาดแคลนแรงงานในการเก็บผลผลิตลำไย (สายสมร, 2541)

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี ครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดการดำเนินงานวิจัยไว้ดังนี้

ประชากร

การศึกษาวิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการแรงงานภาคการเกษตร

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คัดเลือก อำเภอจอมทอง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกลำไยมากที่สุดเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษา โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1) ได้ทำการคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรเกษตรกรชาวสวนลำไย จากการแบ่งเขตพื้นที่การปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย โดยได้ทำการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรตัวอย่างตำบลละ 10 ราย รวมจำนวนทั้งสิ้น 270 ราย ดังต่อไปนี้

1.1 จังหวัดเชียงใหม่

- อำเภอจอมทอง	จำนวน 6 ตำบล	ตำบลละ 10 ราย	รวมจำนวน 60 ราย
- อำเภอสันป่าตอง	จำนวน 11 ตำบล	ตำบลละ 10 ราย	รวมจำนวน 110 ราย

1.2 จังหวัดจันทบุรี

- อำเภอสอยดาว	จำนวน 5 ตำบล	ตำบลละ 10 ราย	รวมจำนวน 50 ราย
- อำเภอโป่งน้ำร้อน	จำนวน 5 ตำบล	ตำบลละ 10 ราย	รวมจำนวน 50 ราย

2) การคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการแรงงานภาคการเกษตร โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสำหรับเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ 3 แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการจัดการสนทนากลุ่ม ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่มนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินงานโดยเชิญกลุ่มที่เป็นตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการแรงงานภาคการเกษตรเข้าร่วมสนทนา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

การศึกษาวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากข้อมูลสถิติประชากรแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ข้อมูลของกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการแรงงานภาคการเกษตร โดยจะทำหนังสือชี้แจงและขอรับข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์

2) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

การศึกษาวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ข้อมูลพื้นฐาน แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่ม ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะดำเนินงานโดยเชิญกลุ่มที่เป็นตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการแรงงานภาคการเกษตรเข้าร่วมสนทนา

รายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ขั้นเตรียมการ

- ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- สํารวจข้อมูลพื้นฐาน
- การคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง
- การเก็บข้อมูล

2. ขั้นปฏิบัติการ

- สัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนลำไย
- จัดทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร
- จัดทำสนทนากลุ่มกับตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร

3. ขั้นประเมินผลและสรุปโครงการ

- นำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและองค์กร/สถาบัน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์
- จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์โดยอาศัยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ทางสถิติ มาเป็นเครื่องมือช่วยเหลือในการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละประเด็นที่ทำการศึกษา ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ศึกษาสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอ สันป่าตอง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

- โครงสร้างประชากรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

2. ศึกษาการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- ด้านสภาพภูมิอากาศ
 - การจัดการน้ำ / ระบบชลประทาน
 - การจัดการดินในพื้นที่เพาะปลูก
 - การจัดการสภาพแวดล้อม
- ด้านสภาพทางสังคม
 - การจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย
 - การอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว
 - องค์ความรู้ด้านระบบการจัดการภาคการเกษตร
 - ทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย
 - ต้นทุนทางด้านการผลิต
 - ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร
- ด้านทัศนคติ
 - ทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อการผลิตและการค้า
 - ทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การ

จัดการ แรงงานภาคการเกษตร

3. แนวทางและมาตรการ ในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- แนวทางในการดำเนินงานที่เป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อสถานการณ์ปัญหา
ด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรที่เกิดขึ้น
- แนวทางหรือความต้องการในการแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการ
จัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลจากการรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิเพื่ออธิบายสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 270 ครัวเรือน โดยผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการวิเคราะห์ถึงการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยทั้งในด้านสถานการณ์แรงงาน และการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อไป สรุปผลโดยแบ่งเนื้อหาผลการศึกษา เป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ 3 แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

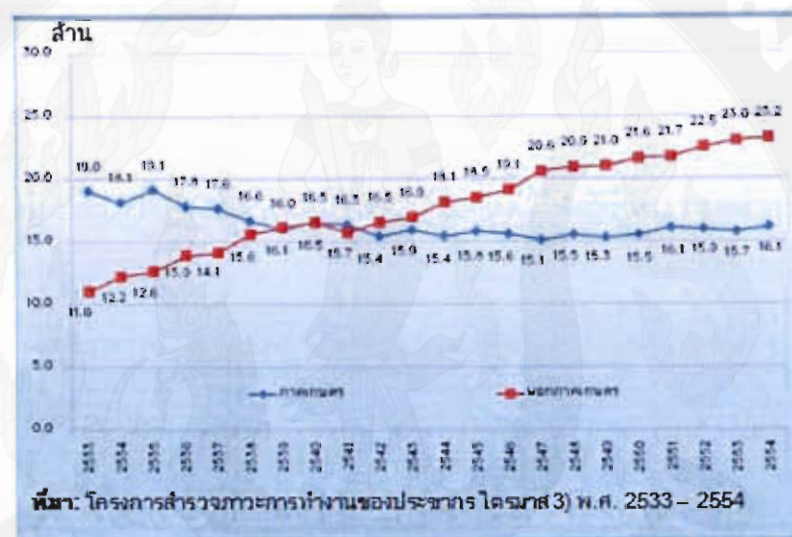
4.1 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.1.1 บริบทเกี่ยวกับสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในปัจจุบัน

ประเทศไทยจะเป็นประเทศเกษตรกรรม แรงงานส่วนใหญ่ของประเทศเกือบครึ่งหนึ่งทำงานในภาคการเกษตร (ร้อยละ 41.1 ในปี 2554) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศยังคงต้องพึ่งพาการผลิตจากนอกภาคเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากแผนพัฒนาต่างๆ ที่ผ่านมา ส่งผลให้ประชากรมีโอกาสได้รับการศึกษามากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานก็หันเหจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตและบริการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีมองว่าการทำงานภาคเกษตร เป็นงานที่เหนื่อยยากต้องพึ่งพาธรรมชาติ รายได้น้อย ไม่แน่นอน และไม่มีสวัสดิการที่มั่นคงจึงทำให้วัยแรงงานในปัจจุบันไม่สนใจงานภาคเกษตร จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการทำงานของคนไทยเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด จากที่ส่วนใหญ่ทำงานในภาคการเกษตรมาเป็นการทำงานนอกภาคเกษตร นับตั้งแต่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ซึ่งในขณะนั้น

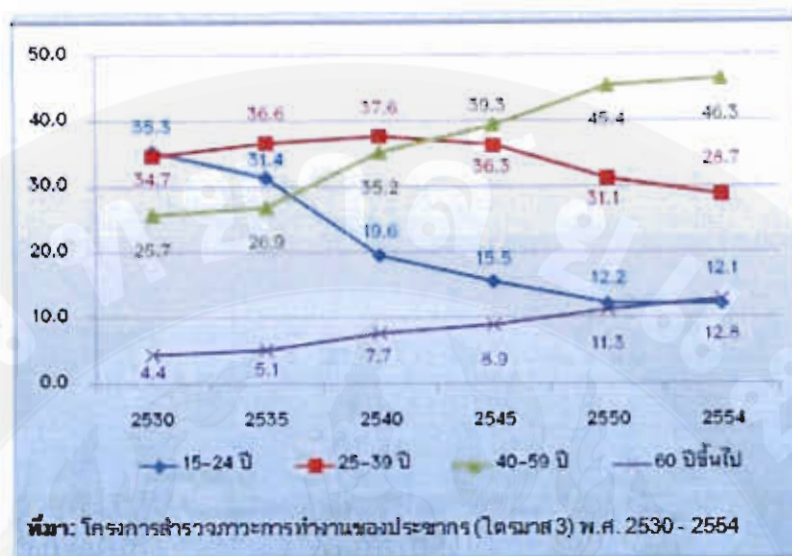
พบว่าแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรไม่แตกต่างกัน (16.5 ล้านคน) ต่อมาในปี 2541 ผลจากวิกฤติเศรษฐกิจทำให้มีแรงงานนอกภาคเกษตรจำนวนมากต้องออกจากงานและหวนกลับไปทำงานในภาคเกษตรจนทำให้มีจำนวนมากกว่าผู้ทำงานนอกภาคเกษตรอีกครั้ง แต่ภายหลังจากภาวะเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวแรงงานกลับเข้ามาทำงานนอกภาคเกษตรมากขึ้น และนับตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า แรงงานนอกภาคเกษตรจะมีจำนวนและสัดส่วนมากกว่าในภาคเกษตร โดยมีความแตกต่างมากขึ้นตามลำดับอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ทำงาน จำแนกตามลักษณะงาน

จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการทำงานของคนไทยเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด จากที่ส่วนใหญ่ทำงานในภาคการเกษตรมาเป็นการทำงานนอกภาคเกษตร นับตั้งแต่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ซึ่งในขณะนั้นพบว่าแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรไม่แตกต่างกัน (16.5 ล้านคน) ต่อมาในปี 2541 ผลจากวิกฤติเศรษฐกิจทำให้มีแรงงานนอกภาคเกษตรจำนวนมากต้องออกจากงานและหวนกลับไปทำงานในภาคเกษตรจนทำให้มีจำนวนมากกว่าผู้ทำงานนอกภาคเกษตรอีกครั้ง แต่ภายหลังจากภาวะเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวแรงงานกลับเข้ามาทำงานนอกภาคเกษตรมากขึ้น และนับตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า แรงงานนอกภาคเกษตรจะมีจำนวนและสัดส่วนมากกว่าในภาคเกษตร โดยมีความแตกต่างมากขึ้นตามลำดับอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของผู้ทำงานภาคการเกษตร จำแนกตามอายุ

การเปลี่ยนแปลงของผู้ที่ทำงานในภาคการเกษตรของคนรุ่นใหม่ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อจำแนกตามอายุจะพบว่า ประชากรกลุ่มอายุ 15-24 ปี (วัยรุ่น) มีแนวโน้มที่จะทำงานภาคการเกษตรลดน้อยลงเกือบ 3 เท่าตัวในช่วง 20 ปี คือ จากร้อยละ 35.3 ในปี 2530 เหลือเพียงร้อยละ 12.1 ในปี 2554 ส่วนในกลุ่มอายุ 25-39 ปี พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี 2530-2540 และปรับตัวลดลงอย่างค่อนเนื่องจนในปี 2554 เหลือผู้ทำงานในภาคการเกษตรร้อยละ 28.7 ขณะที่ในกลุ่มอายุ 40-59 ปี มีสัดส่วนคนทำงานในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากร้อยละ 25.7 เป็นร้อยละ 46.3 ในปี 2530 และ 2554 ตามลำดับ สำหรับผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) พบว่ามีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัว คือ จากร้อยละ 4.4 ในปี 2530 เป็นร้อยละ 12.8 ในปี 2554 จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันแรงงานไทยหันไปประกอบอาชีพด้านการผลิต และการบริการเป็นจำนวนมาก และทำงานด้านการเกษตรลดลงอย่างชัดเจน

แรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มจะประสบกับปัญหาเชิงโครงสร้าง เนื่องจากการเพิ่มพื้นที่การเกษตรมาถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ขณะที่แรงงานภาคเกษตรเริ่มมีอายุสูงขึ้นและมีจำนวนที่ลดลง ทักษะในการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังเป็นแบบดั้งเดิมและปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตแบบเกษตรสมัยใหม่ได้ช้าผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเลยในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ดังนั้น แนวทางพัฒนาการเกษตรต่อไปจะต้องปรับปรุงและแก้ไขปัญหาเหล่านี้เพื่อสร้างความเจริญเติบโตและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน 35.96 ล้านคนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.71 ของประชากรทั้งหมด ลดลงเหลือ 24.48 ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.30 ของประชากรทั้งหมด มีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.18

สำหรับแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกันจาก จำนวน 19.32 ล้านคนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 52.73 ของแรงงานทั้งหมด ลดลงเหลือ 17.41 ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 44.42 ของแรงงานทั้งหมด มีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 1.15 เนื่องจากการทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบฤดูกาล การขาดสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้แรงงานในภาคเกษตรมีการอพยพเข้าสู่นอกภาคเกษตรทั้งในรูปของการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราวและถาวร ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะในช่วงเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การผลิตในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมลดการผลิตและการจ้างงาน ภาคเกษตรกลับเป็นแหล่งรองรับแรงงานเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนเกษตร พบว่าสมาชิกในครัวเรือนเกษตรที่มีอายุมากกว่า 65 ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 5.2 ของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรรวม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นร้อยละ 9.8 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ส่วนแรงงานภาคเกษตร (อายุอยู่ในระหว่าง 15-65 ปี) มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 73.9 เหลือร้อยละ 68.6 ในช่วงเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้นซึ่งประชากรกลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มที่ภาครัฐต้องให้การดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพราะนอกจากจะเป็นผู้ผลิตอาหารเลี้ยงคนทั้งประเทศแล้วยังคงเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะความเป็นอยู่ด้อยกว่ากลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551)

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สภพพ) รายงานการศึกษาการเปลี่ยนแปลงแรงงานเกษตรภาคเหนือตอนบน พบในช่วงสองทศวรรษมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มคนสาวต่างถิ่นที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตร กลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานในหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดวันจัดคิวงานที่แน่นอนและต้องจองล่วงหน้า ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว โดยมาทำงานเป็นกลุ่มครั้งละประมาณ 15 – 20 คน ครัวเรือนรับจ้างใช้แรงงานเกษตรทั่วภาคเหนือตอนบน ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจะมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ สนใจสืบทอดอาชีพเกษตรกรมีน้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาการเกษตรในอนาคตที่ต้องใช้วิทยาการและเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิต และเมื่อคู่ถึงแนวโน้มโครงสร้างประชากรภาคเหนือในปี 2563 จะมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากขึ้นเป็นร้อยละ 20.6 ก่อปรกับประชากรวัยแรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจทำงานในภาคเกษตร จะทำให้เกิดช่องว่างด้านแรงงานมากขึ้นในระยะ 10 ปีนับจากปัจจุบัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแรงงาน ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตร และยังพบว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานรับจ้าง โดยเฉพาะแรงงานชาวเขาและแรงงานพม่า เนื่องจากข้อจำกัดด้านแรงงานไทยพื้นราบ (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2548)

ประธานสภาอุตสาหกรรมภาคเหนือ กล่าวว่า แรงงานต่างด้าวที่มี 2 ประเภทคือ แรงงานที่ถูกต้องขึ้นทะเบียนทั้งหมด และแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามา ดังนั้นถ้าไม่ได้จดทะเบียนสัญชาติให้ถูกต้องก็ต้องให้ออกไป ปัญหาแรงงานต่างด้าวอยู่ที่หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ แรงงานจัดหางาน ตรวจคนเข้าเมือง มาตรฐานเดียวกัน ซึ่งการจ้างแรงงานต่างด้าวของบริษัทที่ต้องตามกฎหมายครั้งหนึ่ง และมีแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาอย่างไม่ถูกต้องอีกครั้ง ซึ่งตอนนี้ส่วนใหญ่มีไม่ถูกต้องโดยอาจจะมีการจ่ายเบี้ยขี้รายทาง ในจังหวัดเชียงใหม่มีแรงงานต่างด้าวเป็นหลักแสนคน แต่พบว่ามิตัวเลขการจดทะเบียนเพียงแค่ 7-8 หมื่นคน ในส่วนชายแดนบางพื้นที่มีการแจ้งจดทะเบียนไม่ถึงครึ่งของทั้งหมด ดังนั้นอยากให้ภาครัฐเพิ่มความเด็ดขาดในการลงโทษผู้ประกอบการที่ผิดระเบียบปรับให้หนักจะได้อยู่ในรูปแบบกฎระเบียบเดียวกันทั้งหมด และการจ่ายได้โต๊ะหรือคนมาเก็บส่วยตามน้ำจะได้ไม่มี เพราะวันนี้ให้ที่พักพิงปรับ 60,000 บาท จ้างงานปรับอีก 60,000 บาทแต่ยังไม่เห็นมาตรฐานที่ชัดเจนนัก

สำหรับลำไยเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของภาคเหนือคิดเป็นมูลค่าประมาณปีละ 5,000 ล้านบาท พื้นที่ปลูกส่วนมากอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกลำไยมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา ลำปาง ปัจจุบันลำไย มีพื้นที่ปลูกทั่วประเทศประมาณ 1,000,000 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกในภาคเหนือประมาณ 870,000 ไร่ ซึ่งการผลิตลำไยกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยว ซึ่งลักษณะของการใช้แรงงานโดยทั่วไปจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ 1. การใช้แรงงานในการดูแลรักษา 2. การใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยว ได้แก่ แรงงานเก็บเกี่ยว แรงงานคัดเกรด และแรงงานบรรจุลำไยลงตะกร้า ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนในการเก็บเกี่ยวต้องการแรงงานที่มีทักษะและความชำนาญในการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ ศูนย์วิจัย ร.ก.ส. ได้จัดเสวนาวิชาการร่วมกับทุกภาคส่วน เรื่อง “ทิศทางการลำไยไทย” โดยที่ประชุมเห็นร่วมกันถึงสภาพปัญหาลำไยว่าเกิดจาก ปัญหาด้านการผลิต คือการขาดแคลนแรงงานที่เชี่ยวชาญในการเก็บเกี่ยว และแรงงานคัดบรรจุลำไยลงตะกร้าโดยเฉพาะในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคม ซึ่งมีปริมาณผลผลิตมาก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการคัดเกรด บรรจุ และการขนส่ง ส่งผลให้เกษตรกรขายได้ราคาต่ำ (ศูนย์วิจัย ร.ก.ส. , 2552)

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยนั้นมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการผลิตลำไยที่สำคัญ อีกทั้งยังมีการผลิตนอกฤดูและปริมาณการผลิตลำไยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม จากการที่ปริมาณของผลผลิตมีจำนวนมากนี้ ส่งผลโดยตรงกับเกษตรกรผู้ปลูก ทำให้ขายลำไยสดได้ในราคาที่ต่ำ โดยที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จนรัฐบาลมีนโยบายเข้ามาสนับสนุนด้านราคา ทั้งนี้คุณภาพของลำไยสด อาจไม่แน่นอนขึ้นกับภูมิอากาศ เกษตรกรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้งยังไม่มีความคิดเห็นและความเชื่อมั่น ในการนำเอาวิชาการทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ไปปรับปรุงให้การผลิตลำไยให้มีคุณภาพสูงขึ้น และเกษตรกรบางกลุ่มไม่เห็นความสำคัญใน

การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต อีกทั้งเกษตรกรขาดข้อมูลทางการตลาด และขาดระบบการจัดการในการกระจายสินค้า การจัดเก็บผลผลิตที่มีมากในช่วงฤดูกลด รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน หากไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบย่อมส่งผลกระทบต่อการผลิตและการค้าภายในระยะยาวต่อไป

การจัดการแรงงานภาคการเกษตร

การบริหารจัดการแรงงาน หมายถึงการจัดสรรและพัฒนาแรงงาน กลุ่มครองดูแลสภาพการทำงาน สร้างรากฐานและขบวนการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง การศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสร้างงานประกอบอาชีพ เมื่อ พ.ศ. 2477 ได้มีการจัดตั้งกองกรรมกรขึ้น ทำหน้าที่ด้านการจัดหางาน และศึกษาภาวะความเป็นอยู่ของแรงงานทั่วไป พ.ศ.2499 รัฐบาลได้ขยายกิจการสัมพันธ์มากขึ้น และประกาศใช้พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ฉบับแรก พ.ศ.2508 และปีเดียวกันนี้ได้มีการจัดตั้งกรมแรงงานขึ้น อีกทั้งประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดวิธีระงับข้อพิพาทแรงงาน ในปัจจุบันใช้ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518 ปัจจุบันการบริหารงานอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551)

การจ้างแรงงานภาคการเกษตร

ด้านการใช้แรงงานเกษตรพบว่า การที่ผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างคงที่ ในขณะที่จำนวนแรงงานภาคการเกษตรลดลง ประสิทธิภาพของแรงงานจึงมาจากการลดลงของแรงงานส่วนเกิน โดยขนาดการใช้ที่ดิน พบว่า เมื่อมีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากภาคเกษตร ทำให้การทำเกษตรมีแนวโน้มเปลี่ยนเป็น 2 รูปแบบคือ

- 1) ครัวเรือนเกษตรที่อาศัยแรงงานครัวเรือนเป็นหลักมักมีขนาดเล็ก
- 2) พื้นที่เกษตรขนาดใหญ่ที่ด้อยอาศัยเงินทุน เครื่องจักรและแรงงานจ้างเป็นหลักสำหรับปัญหาแรงงานเกษตร พบว่า แรงงานเกษตรมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น มีแนวโน้มระดับการศึกษาน้อยลง ประสิทธิภาพของแรงงานไม่สูง มีการเคลื่อนย้ายสู่นอกภาคเกษตรมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาบุคลากรทางการเกษตร โดยส่งเสริมให้ใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวิถีการเกษตร ส่งเสริมให้แรงงานสามารถปรับปรุงพัฒนาตนเอง จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานภาคเกษตร ได้ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีการณรงค์ส่งเสริม และสร้างปัจจัยดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้กลับเข้ามาทำงานภาคเกษตรด้วยความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงผลตอบแทนที่จะได้รับ ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับแรงงานเกษตร และ รองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากจะต้องเน้นการอบรมวิชาชีพ ตามที่เกษตรกรมีความต้องการ เพื่อพัฒนาทักษะ และ สร้างโอกาสให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ ในด้านการจัดหาสวัสดิการหรือหลักประกันทางสังคม ที่ข้องเกี่ยวกับ การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ทุพพลภาพ ชราภาพ เสียชีวิต ฯลฯ

การปรับอัตราจ้างแก่ผู้สูงอายุและแรงงานเกษตร รัฐฯต้องบริหารจัดการให้เทียบเท่า กับผู้ที่อยู่นอกภาคเกษตรอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นการ จูงใจให้แรงงานที่ออกนอกภาคเกษตรกรรมได้กลับคืนถิ่น มาอยู่ในภาคเกษตรนั่นคือ การสร้างความสงบสุขให้กับประชากรไทย กระจายไปทั่วราชอาณาจักรประชากรเกษตรมีแนวโน้มลดลงและเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เผยจำนวนและสัดส่วนประชากรในภาคเกษตรลดลงและเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องให้การดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทั้งในด้าน การจัดหาสวัสดิการหรือหลักประกันทางสังคม พร้อมหาแนวทางในการเพิ่มแรงงานเกษตรรุ่นใหม่ รวมถึงการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมจากวิกฤตเศรษฐกิจ และการเพิ่มศักยภาพให้กับแรงงานในภาคเกษตรแรงงานในครัวเรือนเกษตรที่มีงานทำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยอาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นการทำงานในด้านการเกษตรและกาวร้อยละ 80 เป็นผู้ที่มีอาชีพเพาะปลูกพืช แต่สัดส่วนของแรงงานที่ทำอาชีพเกษตรมีแนวโน้มลดลง จำนวนครัวเรือนที่มีการจ้างแรงงานเพื่อมาช่วยทำการเกษตร มีมาก เช่น การปลูกข้าว การทำพืชไร่และพืชผัก สำหรับอัตราค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรพบว่าโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 129 บาท/คน/วัน ซึ่งยังต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำพื้นฐานของแรงงานที่รัฐประกาศใช้ ส่วน ผลผลิตของแรงงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีมีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 7,585 บาท/คน/ปีในปีการเพาะปลูก 2541/42 เป็น 33,524 บาท/คน/ปีในปีการเพาะปลูก 2549/50 โดยครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนได้รับการอบรมทางการเกษตรจะมีผลผลิตของแรงงานมากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้รับการอบรมทางการเกษตรอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่เดียวกันหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าก็มีผลผลิตแรงงานมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า

ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับแรงงานเกษตร และรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ นอกจากจะต้องเน้นในเรื่องของการอบรมวิชาชีพเฉพาะตามที่เกษตรมีความต้องการเพื่อพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ และสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ในทุกระดับวัยแล้ว การจัดหาสวัสดิการหรือหลักประกันทางสังคมในด้านต่างๆ ทั้งในเรื่องการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ทุพพลภาพ ชราภาพ การเสียชีวิต ตลอดจนการปรับอัตราค่าจ้างให้แก่ผู้สูงอายุและแรงงานเกษตรให้มีความเท่าเทียมกับผู้ที่ยอยู่นอกภาคเกษตรก็เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ประชากรเกษตรสามารถเข้าถึงสวัสดิการหรือหลักประกันเหล่านั้นได้อย่างทั่วถึงไม่ถูกทอดทิ้ง เกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และเป็นแรงจูงใจให้แรงงานที่เคยออกไปอยู่นอกภาคเกษตรได้กลับคืนถิ่นมาอยู่ในภาคเกษตรที่เคยเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง ซึ่งจะช่วยบรรเทาปัญหาการ ขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรได้ในอนาคต

คุณภาพแรงงานจ้างภาคการเกษตร

โครงสร้างอายุของแรงงานมีความสัมพันธ์กับสมรรถภาพหรือผลิตภาพของแรงงาน เช่น แรงงานวัยหนุ่มสาวอาจมีความแข็งแรงด้านร่างกาย ถ้าเป็นแรงงานที่มีการศึกษาก็จะเป็นผู้ที่มีความรู้สมัยใหม่ แต่อาจมีข้อเสียเปรียบเรื่องประสบการณ์หรือความชำนาญเป็นต้น

ต้นทุนค่าแรงงานมี 2 ประเภท ดังนี้

1) ค่าแรงงานทางตรง หมายถึง ค่าแรงงานที่ใช้ในการผลิตผลในการเกษตรโดยตรงและสามารถคิดเข้าเป็นต้นทุนของหน่วยที่ผลิตได้โดยง่าย กล่าวคือ ค่าแรงงานที่เกิดขึ้นเพื่อแปรสภาพให้เป็นผลผลิต โดยจ่ายให้แก่แรงงานเกษตรกรรมที่ทากหน้าทีผลิตโดยตรง และสามารถคำนวณเป็นต้นทุนของสินค้าหน่วยหนึ่งหน่วยใดได้โดยง่าย เช่น เงินเดือนหรือค่าแรงที่จ่ายให้แก่แรงงานหัวหน้าคนงาน ฯลฯ เป็นต้น

2) ค่าแรงงานทางอ้อม หมายถึง ค่าแรงงานที่มีได้ใช้ในการผลิตผลผลิตโดยตรงและคิดเข้าเป็นต้นทุนของหน่วยที่ผลิตได้ยาก กล่าวคือ ค่าแรงงานที่กิจการจ่ายให้แก่แรงงานที่ไม่ได้ทากหน้าทีในการผลิตผลผลิตโดยตรง ซึ่งยากที่จะติดตามมาคำนวณเป็นต้นทุนของผลผลิตหน่วยใดหน่วยหนึ่งได้แน่นอนและชัดเจน เช่น เงินเดือนผู้ควบคุมงาน ค่าแรงหัวหน้าคนงานเงินเดือนแรงงานค่าใช้จ่ายในต้นทุนการผลิต เช่น ค่าที่ดิน ค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าปุ๋ย ค่ายา ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งค่าแรงงานทางอ้อมจะถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายการผลิต

4.1.2 ผลการศึกษาสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี

1) ข้อมูลบริบททั่วไป และสถานการณ์ภาคการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

ภาคเกษตรกรรมถือเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของโครงสร้างทางเศรษฐกิจจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งรายได้หลักของประชากรในท้องถิ่น โดยในปี 2552 ภาคการเกษตรคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.87 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ทางการเกษตรทั้งหมด 12,566,911 ไร่ มีพื้นที่ถือครองการเกษตรจำนวน 1,835,425 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.61 ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่การเกษตรในเขตชลประทาน 642,979 ไร่ และพื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทาน 1,192,446 ไร่ โดยมีครัวเรือนภาคเกษตรทั้งสิ้น 145,847 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2553) พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขา ซึ่งนับเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเกษตร ซึ่งพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัด

เชียงใหม่ประกอบด้วย 9 ชนิด ได้แก่ ข้าว กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลำไย
ลิ้นจี่ ส้ม และเกษตรอินทรีย์

ตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553 – 2554

อำเภอ	ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไย ถึงปี 2553 - 2554						
	2547/48	2548/49	2549/50	2550/51	2551/52	2552/53	2553/54
เมืองเชียงใหม่	2,343	2,343	2,343	1,915	1,975	1,957	694
จอมทอง	46,868	56,799	60,753	56,932	56,932	56,932	56,932
แม่แจ่ม	1,506	1,408	984	1,179	1,392	1,391	1,355
เชียงดาว	15,070	12,569	12,569	12,569	12,569	12,569	12,569
ดอยสะเก็ด	5,444	3,014	3,014	3,014	3,014	3,014	1,672
แม่แตง	12,071	19,079	19,379	19,079	19,079	19,079	15,226
แมริม	5,349	5,529	5,544	5,497	5,188	5,188	5,090
สะเมิง	583	839	839	886	886	886	216
ฝาง	5,027	5,080	5,080	5,252	5,252	5,252	7,333
แม่ฮาด	2,772	4,144	4,144	1,769	1,769	1,769	1,305
พร้าว	26,422	33,776	34,159	34,151	34,151	34,151	33,089
สันป่าตอง	16,645	29,217	29,262	27,291	27,291	27,291	27,291
สันกำแพง	3,975	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584
สันทราย	8,100	8,103	8,103	8,103	7,427	7,427	6,512
หางดง	14,663	15,535	15,535	15,934	15,934	15,934	15,625
ฮอด	18,198	19,431	19,431	20,382	19,779	19,779	21,349
ดอยเต่า	21,842	16,557	16,557	16,840	16,840	16,840	16,870
อมก๋อย		269	197	269	269	269	167
สารภี	26,105	26,883	26,883	26,883	26,883	26,883	26,883
เวียงแหง	400	557	557	587	587	587	331
ไชยปราการ	12,574	11,690	14,957	11,690	11,690	11,690	10,938
แม่วาง	16,157	17,241	17,241	18,098	17,518	17,518	17,518
กิ่งอำเภอแม่ออน	1,776	2,243	1,990	1,990	2,300	2,300	1,833
กิ่งอำเภอดอยหล่อ	23,385	25,409	25,409	25,409	25,266	25,266	24,587
กัลยาณิวัฒนา	-	-	-	-	-	-	-
รวมทั้งหมด	287,275	321,299	328,514	319,303	317,575	317,556	308,969

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

1.1 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

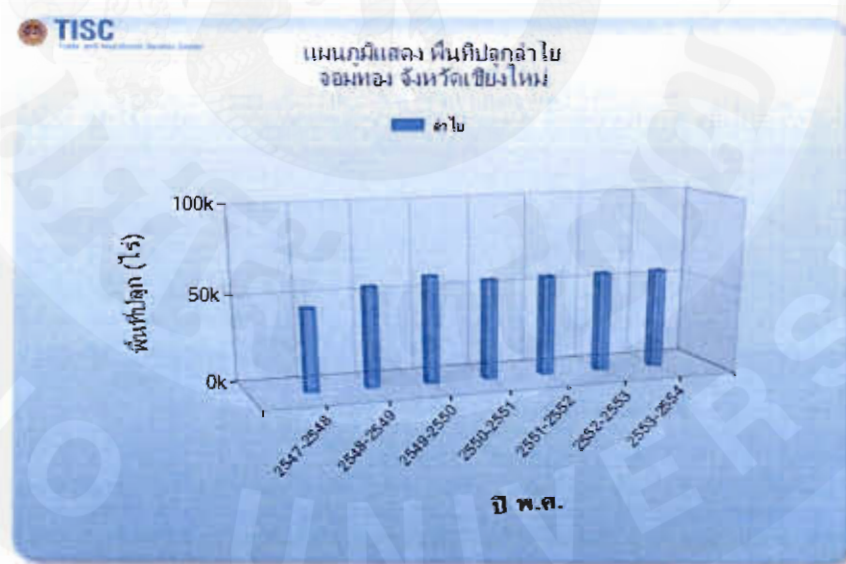
ลักษณะการปกครอง : อำเภอจอมทองแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 6 ตำบล 97 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลบ้านหลวง 23 หมู่บ้าน ตำบลช่วงเปา 12 หมู่บ้าน ตำบลสบเตี๊ยะ 9 หมู่บ้าน ตำบลคอยแก้ว 9 หมู่บ้าน และตำบลแม่สอย 14 หมู่บ้าน ท้องที่อำเภอจอมทองประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 7 แห่ง

ประชากร: จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอจอมทองมีจำนวน 68,216 คน แบ่งเป็นเพศชาย 34,034 คน และหญิง 34,182 คน

พื้นที่ใช้สอย: อำเภอจอมทองมีพื้นที่ทั้งหมด 445,186 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าไม้ 161,230 ไร่ พื้นที่เกษตรกรรม 83,793 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะประโยชน์ 200,162 ไร่

ข้อมูลด้านการเกษตรของอำเภอจอมทอง

อำเภอจอมทองมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยมากที่สุด จำนวน 56,932 ไร่ รองลงมาคือ หอมแดง จำนวน 302 ไร่ ส่วนผลผลิตรวมเฉลี่ยมากที่สุด คือ ลำไย 30,386 ตันต่อปี รองลงมาคือ หอมแดง 755 ตันต่อปี ส่วนสินค้าด้านการเกษตรในปัจจุบันอำเภอจอมทองเริ่มมีการเพาะปลูกผักอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งในปี พ.ศ.2552 มีพื้นที่เพาะปลูกผักอินทรีย์ จำนวน 537 ไร่

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

1.2 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ท้องที่อำเภอสันป่าตองประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอสันป่าตองมีจำนวน 75,875 คน แบ่งเป็นเพศชาย 36,350 คน และหญิง 39,525 คน อำเภออำเภอสันป่าตองแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 11 ตำบล 122 หมู่บ้าน ได้แก่

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1 ยุหว่า	15 หมู่บ้าน	7 บ้านกลาง	11 หมู่บ้าน
2 สันกลาง	9 หมู่บ้าน	8 หุ่งสะโตก	12 หมู่บ้าน
3 ท่าวังพร้าว	7 หมู่บ้าน	9 หุ่งด้อม	11 หมู่บ้าน
4 มะขามหลวง	11 หมู่บ้าน	10 น้ำบ่อหลวง	11 หมู่บ้าน
5 แม่ก่า	14 หมู่บ้าน	11 มะขุนหวาน	7 หมู่บ้าน
6 บ้านแม่	13 หมู่บ้าน		

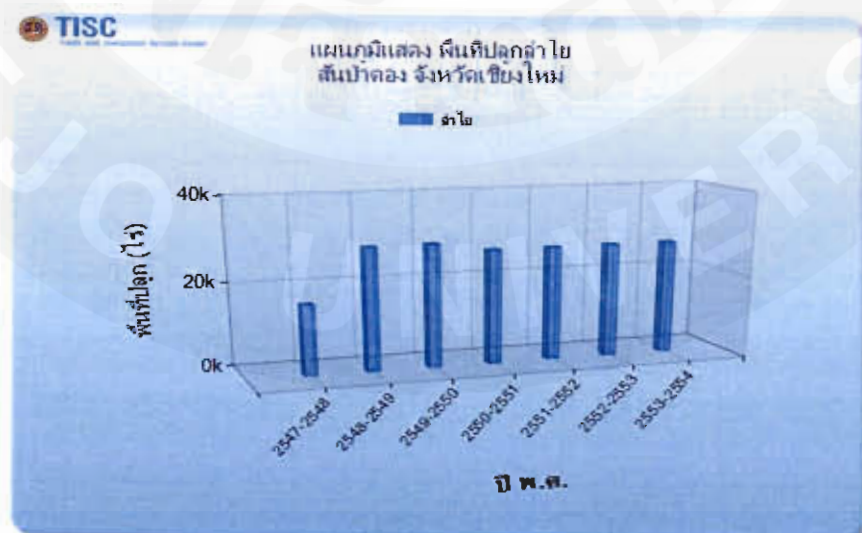
ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของอำเภอสันป่าตอง

อาชีพหลัก ได้แก่ 1. ทำการเกษตร 2. รับจ้าง 3. ค้าขาย 4. รับราชการ

อาชีพเสริม ได้แก่ 1. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน 2. ผลิตภัณฑ์แกะสลัก 3. ผลิตภัณฑ์กระดาษสา 4. ผลิตภัณฑ์ผลิตเสื้อผ้า

ข้อมูลด้านการเกษตรอำเภอสันป่าตอง

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ 1. ลำไย 2. หอมหัวใหญ่ 3. ข้าว 4. ถั่วเหลือง 5. กระเทียม

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไยของอำเภอสันป่าดง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2554 – 2555

อำเภอ	ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไย ปี 2554 - 2555						
	2547/48	2548/49	2549/50	2550/51	2551/52	2552/53	2553/54
สันป่าดง	16,645	29,217	29,262	27,291	27,291	27,291	27,291
รวมทั้งหมด	16,645	29,217	29,262	27,291	27,291	27,291	27,291

2) ข้อมูลบริบททั่วไป และสถานการณ์ภาคการเกษตรจังหวัดจันทบุรี

สถานการณ์การผลิตและการค้าลำไยจังหวัดจันทบุรี ที่ผ่านมาประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยที่ปริมาณความต้องการและบริโภคคงที่ แต่ปริมาณการผลิตกลับเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการผลิตลำไยนอกฤดู จากการส่งเสริมการเพาะปลูกลำไยนอกฤดูในจังหวัดจันทบุรี โดยจังหวัดจันทบุรีมีการทำลำไยนอกฤดูจึงมีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการ มีบริษัทจึงเข้าทำสัญญากับเจ้าของสวน โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และ อำเภอสอยดาว ปัญหาตอนนี้คือกำลังในการผลิตและแรงงานซึ่งยังทำไม่ทันต่อความต้องการของตลาด โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวต่างด้าวชาวกัมพูชา ที่มีข้อกฎหมาย ด้านความมั่นคงบังคับ ขณะที่แรงงานไทยไม่นิยมเป็นลูกจ้างแรงงานสวนผลไม้

ในอดีตการทำสวนลำไย ของเกษตรกรชาวอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรีมักจะทำกันเอง โดยใช้แรงงานในครอบครัว หรือขอแรงลงแขกกันบ้างตามปริมาณและความเร่งด่วนของงาน แต่หลังจากที่สถานการณ์ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เริ่มมีความสงบเรียบร้อย ทางกรมไทยได้มีมาตรการผ่อนปรนให้แรงงานชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่บริเวณตะเข็บชายแดน ได้เข้ามารับจ้างทำงานในภาคเกษตร ซึ่งก็เป็นผลดีต่อเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาวและ อำเภอใกล้เคียง ที่มีแรงงานราคาถูกเข้ามาช่วยทำงาน เพิ่มผลผลิต ส่งผลให้มีรายได้และความเป็นอยู่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนตามแนวชายแดน ที่เคยเป็นปัญหา ในทางอ้อมอีกด้วย เพราะเมื่อแรงงานเหล่านี้มีงานทำมีรายได้ปัญหาการลักขโมยชิงปล้น ก็ลดลง ทุกวันนี้ปัญหาเกี่ยวแรงงานชาวกัมพูชาที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดจากผู้ขายแรงงาน แต่กลับเกิดจากผู้จ้าง ที่เห็นแก่ตัว โดยใช้วิธีทุ่มเงินเพิ่มค่าจ้างเพื่อดึงแรงงานไปทำงานให้กับตน ซึ่งหากย้อนกลับไปดูตัวเลขค่าจ้างในช่วงแรกๆที่มีการจ้างแรงงานกัมพูชาเข้ามาทำงานในภาคการเกษตร เริ่มต้นค่าจ้างจะอยู่ที่ประมาณ 70 บาทต่อวัน จากนั้นอีกไม่นาน มีผู้จ้างบางคน ที่ต้องการแรงงานเพิ่ม จะใช้วิธีการเพิ่มเงินค่าจ้างเพื่อล่อใจ เป็นวันละ 100 บาท จนถึงปัจจุบัน ราคาค่าแรงก็ขยับขึ้นไปแวนที่ 130-150 บาทต่อวัน

2.1 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

อำเภอโป่งน้ำร้อนตั้งอยู่ทางตะวันออกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสอยดาว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดพระตะบองและเมืองไพร (ประเทศกัมพูชา)

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบ่อไร่ (จังหวัดตราด) อำเภอขลุง และอำเภอมะขาม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาคิชฌกูฏ

อำเภอโป่งน้ำร้อนแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 5 ตำบล 47 หมู่บ้าน ได้แก่

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1 ทับไทร	9 หมู่บ้าน
2 โป่งน้ำร้อน	3 หมู่บ้าน
3 หนองตากง	10 หมู่บ้าน
4 เทพนิมิต	8 หมู่บ้าน
5 คลองใหญ่	7 หมู่บ้าน

2.2 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

อำเภอสอยดาว เดิมขึ้นอยู่ในเขตการปกครองอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แต่เนื่องจากเขตการปกครองของอำเภอโป่งน้ำร้อนกว้างขวางมาก

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อ อ.คลองหาดและ อ.วังสมบูรณ์ จ.สระแก้ว

ทิศใต้ ติดต่อ ค.ทับไทร อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อ สาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดต่อ อ.แก่งหางแมว และ อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี

อำเภอสอยดาว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดจันทบุรีห่างจากตัวจังหวัดจันทบุรีประมาณ 72 กิโลเมตร เป็นอำเภอที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 300 เมตร พื้นที่ทั้งหมด 733.821 ตารางกิโลเมตร (458,638 ไร่) มีแหล่งน้ำ คือ คลองปะตง คลองทรายขาวและคลองพระสะทึง เส้นทางคมนาคมในอำเภอสอยดาว สามารถติดต่อระหว่างจังหวัดจันทบุรีและอำเภอต่างๆ โดยอาศัยทางหลวงหมายเลข 317 (จันทบุรี – สระแก้ว)

พื้นที่ติดต่อกับชายแดน 2 ตำบล คือ

ตำบลทุ่งขนาน (จำนวน 5 หมู่บ้าน หมู่ที่ 2,10,14,15 และ16) และตำบลสะดอน (จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5 และ 12) มีจุดผ่อนปรน 2 จุด คือ บ้านซันตารี 2 หมู่ 2 ตำบล ทุ่งขนาน และบ้านสวนส้ม หมู่ 5 ตำบลสะดอน เป็นตลาดการค้าชายแดนด้านการเกษตร และอื่นๆ ที่สำคัญของอำเภอสอยดาว

การปกครอง

ประชาชนอำเภอสอยดาว ส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคต่างๆของประเทศไทย ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 50 % ภาคกลาง 20 % ภาคเหนือ 10 % และคนในพื้นที่ประมาณ 20 % ภาษาที่ใช้ เป็นภาษาอีสาน ไทยกลางและเขมร

แบ่งการปกครอง เป็น 5 ตำบล 70 หมู่บ้าน

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1 ปะตง	11 หมู่บ้าน
2 ทราชยาว	13 หมู่บ้าน
3 ทับช้าง	18 หมู่บ้าน
4 ทุ่งขนาน	16 หมู่บ้าน
5 สะดอน	12 หมู่บ้าน

ข้อมูลการเกษตรอำเภอสอยดาว

ประชากรของอำเภอสอยดาว มีการประกอบอาชีพการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ประกอบ อาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 80 อาชีพรับจ้างร้อยละ 15 และค้าขายร้อยละ 5 และมีพื้นที่ปลูกกล้วย 46,458 ไร่ เกษตรกรผู้ปลูก 3,522 ราย พื้นที่ให้ผล 39,897 ไร่ ผลผลิตประมาณ 89,768 ตัน ผลผลิต เฉลี่ยประมาณ 2.5 ตัน

1) พื้นที่การเกษตร 352,835 ไร่

- 1.1 พื้นที่การปลูกพืช 347,294 ไร่
- 1.2 พื้นที่ประมง 810 ไร่
- 1.3 พื้นที่ปศุสัตว์ 4,731 ไร่

2) คราวเรือนเกษตรกร 8,148 คราวเรือน

3) พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

3.1 พืชไร่ 232,430 ไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง 176,968 ไร่ ข้าวโพดและเลี้ยงสัตว์ 51,380 ไร่ อ้อยโรงงาน 3,674 ไร่ และอื่นๆ 408 ไร่

3.2 ไม้ผล-ไม้ยืนต้น 109,966 ไร่ ได้แก่ ลำไย 46,458 ไร่ ขางพารา 43,491 ไร่ มะม่วง 5,505 ไร่ ปาล์มน้ำมัน 3,249 ไร่ และพืชอื่นๆ (มะขามหวาน, ลองกอง, เงาะ, ลิ้นจี่, กล้วย) 11,263 ไร่

2.3 สถานการณ์การผลิตและการตลาดลำไยของอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

1) ด้านการผลิต

เกษตรกรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการผลิตลำไยนอกฤดูโดยการราดสารโปแตสเซียมคลอไรด์ ระหว่างเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม ระยะเวลาตั้งแต่ราดสารจนถึงเก็บเกี่ยว ประมาณ 7 เดือนเศษ การเก็บเกี่ยวผลผลิตช่วงระหว่างเดือนตุลาคม – มกราคม และปริมาณผลผลิตจะออกมาในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม-มกราคมของทุกปี

2) ด้านการตลาด

การจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรในลักษณะการขายเหมาสวนให้กับผู้ส่งออก(ล้ง)ที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่และพื้นที่อำเภอใกล้เคียงหรือผ่านตัวแทนผู้ส่งออก โดยผู้ซื้อจะประเมินผลผลิตและตกลงราคาซื้อขายกับเจ้าของสวนในขณะที่ลำไยกำลังออกดอกหรือติดผลอยู่ พร้อมวางเงินมัดจำการทำสัญญาข้อตกลงในการปฏิบัติดูแลจนถึงกำหนดการเก็บเกี่ยว สำหรับการเก็บเกี่ยวผลผลิตผู้ส่งออกหรือผู้เหมาดำเนินการเก็บเกี่ยวเองโดยการจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน(กัมพูชา)เป็นผู้เก็บ การคัดเกรด การบรรจุตะกร้าและการรวบรวมเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศได้แก่ประเทศจีนฮ่องกง ไต้หวัน

ในปี 2553/54 ตลาดต่างประเทศมีความต้องการสูงจึงส่งผลต่อราคาที่สูงขึ้น ราคาที่เกษตรกรขายได้ อยู่ระหว่าง 28-42 บาท(เฉลี่ยประมาณ 35 บาท / กิโลกรัม) สามารถสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด(GPP) ปีละประมาณ 3,141 ล้านบาท

4.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.2.1 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปงน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปงน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 270 ชุด โดยแบ่งออกเป็นรายตำบล ดังนี้ 1) จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 170 ชุด แบ่งออกเป็น 2 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอจอมทอง จำนวน 60 ชุด
2. อำเภอสันป่าตอง จำนวน 110 ชุด

2) จังหวัดจันทบุรี จำนวน 100 ชุด แบ่งออกเป็น 2 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอปงน้ำร้อน จำนวน 50 ชุด
2. อำเภอสอยดาว จำนวน 50 ชุด

ตารางที่ 5 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร

ข้อมูลพื้นฐานของ ประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอปงน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ								
1. ชาย	85	77.3	41	69.5	39	78.0	43	86.0
2. หญิง	25	22.7	19	30.5	11	22.0	7	14.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
ช่วงอายุ								
1. ต่ำกว่า 30 ปี	2	1.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0
2. 30-40 ปี	22	20.0	6	10.2	5	10.0	8	16.0
3. 41-50 ปี	47	42.7	24	40.7	17	34.0	15	30.0
4. 51-60 ปี	33	30.0	19	32.2	20	40.0	22	44.0
4. 61 ปีขึ้นไป	6	5.5	11	16.9	8	16.0	5	10.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
สถานภาพการสมรส								
1. โสด	3	2.7	5	8.4	4	8.0	3	6.0
2. แต่งงาน	107	97.3	55	91.6	46	92.0	47	94.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 5 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษาชั้นสูงสุด								
1. ไม่ได้เรียน	1	0.9	2	3.4	2	4.0	0	0.0
2. ประถมศึกษาตอนต้น ป.1-ป.3	17	15.5	7	11.8	5	10.0	8	16.0
3. ประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6	52	47.3	26	44.1	30	60.0	32	64.0
4. มัธยมศึกษาตอนต้น ม.1- ม.3	27	24.5	12	20.3	10	20.0	7	14.0
5. มัธยมศึกษาตอนปลาย ม.4-ม.6	11	10.0	10	16.3	3	6.0	3	6.0
6. อุดมศึกษา	2	1.8	2	3.4	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน								
1. จำนวน 1 คน	1	0.9	1	1.7	0	0.0	0	0.0
2. จำนวน 2 คน	5	4.5	3	5.1	2	4.0	4	8.0
3. จำนวน 3 คน	30	27.3	22	37.3	34	68.0	12	24.0
4. จำนวน 4 คน	50	45.5	21	35.5	10	20.0	27	54.0
5. จำนวน 5 คน	18	16.4	8	11.9	4	8.0	2	4.0
5. จำนวน 6 คน	6	5.4	5	8.5	0	0.0	1	2.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อ เดือน								
1. 3,001-5,000 บาท	17	15.5	14	23.7	0	0.0	2	4.0
2. 5,001-7,000 บาท	31	28.2	16	27.1	26	52.0	15	30.0
3. 7,001-9,000 บาท	37	33.6	12	20.4	14	28.0	20	40.0
4. 9,001-11,000 บาท	10	9.1	11	16.9	8	16.0	11	22.0
5. 11,001-13,000 บาท	8	7.3	3	5.1	2	4.0	2	4.0
6. 13,001-15,000 บาท	5	4.5	2	3.4	0	0.0	0	0.0
7. 15,001 บาทขึ้นไป	2	1.8	2	3.4	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 5 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งที่มาของรายได้								
1. การทำเกษตรสวนลำไย	68	61.8	25	41.7	36	72.0	40	80.0
2. การทำเกษตรสวนลำไย และถูกๆแบ่งให้	33	30.0	16	26.7	10	20.0	7	14.0
3. การทำเกษตรสวนลำไย และการทำธุรกิจของตนเอง	6	5.5	5	8.3	1	2.0	3	6.0
4. ถูกๆแบ่งให้ และอื่นๆ	3	2.7	14	23.3	3	6.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
แหล่งที่มาของทุนในการทำเกษตรสวนลำไย								
1. ทุนตนเอง	58	52.7	26	43.4	18	36.0	16	32.0
2. กู้/ยืมจากญาติพี่น้อง	2	1.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0
3. กู้จากแหล่งทุนต่างๆ	5	4.5	8	13.3	0	0.0	3	6.0
4. ทุนตนเอง และกู้/ยืมจากญาติพี่น้อง	7	6.4	6	10.0	5	10.0	9	18.0
5. ทุนตนเองและกู้จากแหล่งทุนต่างๆ	32	29.1	20	33.3	27	54.0	22	44.0
6. ทุนตนเอง และอื่นๆ	2	1.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0
7. กู้/ยืมจากญาติพี่น้อง และกู้จากแหล่งทุนต่างๆ	4	3.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
อาชีพหลัก								
1. ปลูกลำไย	101	91.8	51	85.0	47	94.0	50	100.0
2. รับจ้าง	6	5.5	7	11.7	3	6.0	0	0
3. อื่นๆ	3	2.7	2	3.3	0	0.0	0	0
รวม	110	100.0	60	100	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 5 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพรอง								
1. ปลูกลำไย	8	7.3	11	18.3	2	4.0	0	0.0
2. รับจ้าง	77	70.0	46	76.7	48	96.0	43	86.0
3. ค้าขาย	7	6.4	0	0.0	0	0.0	7	14.0
4. รับราชการ	18	16.3	3	5.0	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
ที่ผ่านมามีการทำการเกษตร สวนลำไยของท่านยังขาด อะไรอยู่								
1. เงินทุน	8	7.3	7	11.7	8	16.0	5	10.0
2. ความรู้ความเข้าใจใน เรื่องของการเกษตร	32	29.1	3	5.0	0	0.0	3	6.0
3. ด้านการตลาด	7	6.4	5	8.3	3	6.0	3	6.0
4. การดูแลเอาใจใส่จาก ภาครัฐ	5	4.5	11	18.3	5	10.0	8	16.0
5. เงินทุน และด้าน การตลาด	48	43.6	22	36.7	31	62.0	28	56.0
6. ความรู้ความเข้าใจใน เรื่องของการเกษตร และ ด้านการตลาด	10	9.1	12	20.0	3	6.0	3	6.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาข้อมูลโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร
ชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
ลำพูน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัด
เชียงใหม่ ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 73.3 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 22.7 และมี
อายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.7 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 97.3 และมี
การศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 47.3 ส่วนใหญ่มี
สมาชิกในครอบครัวจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 7,001-9,000

บาท คิดเป็นร้อยละ 33.6 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 61.8 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 52.7 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 91.8 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 70.0 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 43.6

2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอสันป่าดง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 69.5 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 30.5 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.7 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 91.6 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 44.1 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.1 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 41.7 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 43.4 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอสันป่าดงส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 85.0 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 76.7 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 36.7

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอปงน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 78.0 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 22.0 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 92.0 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 60.0 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 52.0 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 72.0 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเองและกู้จากแหล่งทุนต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 54.0 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอปงน้ำร้อนส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 94.0 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 96.0 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 62.0

4) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 86.0 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 14.0 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.0 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 94.0 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 64.0 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 7,001-9,000

บาท คิดเป็นร้อยละ 40.0 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 80.0 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเองและกู้จากแหล่งทุนต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 44.0 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอสอยดาวส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูก ลำไย คิดเป็นร้อยละ 100.0 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 86.0 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 56.0

4.2.2 ข้อมูลด้านพื้นที่เกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการถือครองที่ดิน ของท่าน								
1. เจ้าของที่ดิน	98	89.1	47	78.3	46	92.0	48	96.0
2. เช่า	12	10.9	13	21.7	4	8.0	2	4.0
3. ทำฟรี (ผู้อื่นให้ทำ)	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
4. อื่นๆ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
จำนวนเพาะปลูกลำไย								
1. น้อยกว่า 5 ไร่	19	17.3	7	11.7	11	22.0	7	14.0
2. จำนวน 5 – 10 ไร่	74	67.3	28	46.7	17	34.0	16	32.0
3. จำนวน 11 – 20 ไร่	11	10.0	12	20.0	12	24.0	18	36.0
4. จำนวน 21 – 30 ไร่	2	1.8	10	16.6	10	20.0	9	18.0
5. มากกว่า 30 ไร่	4	3.6	3	5.0	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 6 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะที่ดินที่ทำการเกษตร								
1. ที่ราบลุ่มน้ำเข้าถึง	98	89.1	43	71.7	18	36.0	21	42.0
2. น้ำเข้าได้บางส่วน	12	10.9	15	25.0	22	44.0	27	54.0
3. น้ำเข้าไม่ได้	0	0.0	2	3.33	10	20.0	2	4.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไย								
1. น้ำฝน	5	4.5	5	8.3	2	4.0	5	10.0
2. น้ำชลประทาน	5	4.5	0	0.0	38	76.0	23	46.0
3. น้ำบาดาล	26	23.6	39	65.0	0	0.0	2	4.0
4. น้ำจากแม่น้ำลำคลอง	2	1.8	5	8.3	0	0.0	0	0.0
5. น้ำฝนและน้ำบาดาล	49	44.5	9	15.0	0	0.0	6	12.0
5. บ่อกักเก็บ	23	20.9	2	3.3	10	20.0	14	28.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
ความเพียงพอของแหล่งน้ำในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน								
1. เพียงพอ	96	87.3	55	91.7	43	86.0	46	92.0
2. ไม่เพียงพอ	14	12.7	5	8.3	7	14.0	4	8.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
ลักษณะของดินที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน								
1. ดินร่วนดำ	11	10.0	4	6.8	19	38.0	22	44.0
2. ดินเหนียว	23	20.9	9	15.3	0	0.0	0	0.0
3. ดินทราย	8	7.8	4	6.8	4	8.0	2	4.0
4. ดินลูกรัง	0	0.0	2	3.4	10	20.0	8	16.0
5. ดินร่วนปนทราย	58	52.7	25	42.4	17	34.0	18	36.0
6. อื่นๆ	10	9.1	15	25.4	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 6 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของพื้นที่ปลูกลำไยของท่าน								
1. ที่ลุ่ม	14	12.7	12	20.3	44	88.0	40	80.0
2. ที่ดอน	63	57.3	42	71.2	6	12.0	7	14.0
3. ที่ลุ่ม และที่ดอน	33	30.0	6	8.5	0	0.0	3	6.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
พันธุ์ลำไยที่ท่านปลูกคือพันธุ์อะไร								
1. อีคอง	84	76.4	53	88.1	10	20.0	16	32.0
2. อีแก้ว (แก้ว)	21	19.1	1	1.7	5	10.0	6	12.0
3. สีชมพู	2	1.8	4	6.8	27	54.0	24	48.0
4. เบี้ยวเขียว (อีเบี้ยว)	3	2.7	2	3.4	8	16.0	4	8.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
รูปแบบการผลิตในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน								
1. ในฤดู (เก็บเกี่ยวเดือน ก.ค.-ต.ค.)	68	61.8	30	50.8	36	72.0	42	84.0
2. นอกฤดู	0	0.0	3	5.1	0	0.0	0	0.0
3. ในฤดู และนอกฤดู	42	38.2	27	44.1	14	28.0	8	16.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
เหตุผลที่เลือกทำการเกษตรสวนลำไย								
1. ราคาดี	85	77.3	15	25.0	39	78.0	34	68.0
2. ปลูกและดูแลง่าย	2	1.8	6	10.0	0	0.0	0	0.0
3. เป็นที่นิยมของตลาด	3	2.7	15	25.0	6	12.0	5	10.0
4. ราคาดี และเป็นที่ยอมรับของตลาด	20	18.2	24	40.0	5	10.0	11	22.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 6 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ที่ดินที่ทำนทำการเกษตรสวนลำไยทำนทำกับใครบ้าง								
1. ทำคนเดียว	10	9.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0
2. ทำร่วมกับคนในครอบครัว	30	27.3	10	16.9	8	16.0	6	12.0
3. ทำร่วมกับแรงงานที่จ้าง	33	30.0	22	57.3	40	80.0	39	78.0
4. มอบหมายให้แรงงานที่จ้างมาทำเราเป็นผู้ดูแลและมอบหมายงาน	5	4.5	0	0.0	2	4.0	5	10.0
5. ทำคนเดียว และทำร่วมกันแรงงานที่จ้างมาช่วย	29	26.4	15	25.4	0	0.0	0	0.0
6. ทำร่วมกับคนในครอบครัว และแรงงานที่จ้างมาช่วย	3	2.7	13	20.3	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษาข้อมูลด้านพื้นที่ของประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำนการเกษตรเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 89.1 และมีพื้นที่เพาะปลูกลำไย จำนวน 5-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.3 พื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 57.3 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไยเป็นที่ราบลุ่มน้ำเข้าถึง คิดเป็นร้อยละ 89.1 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 52.7 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำฝนและน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 44.5 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 61.8 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์ฮิโตะ คิดเป็นร้อยละ 76.4 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากราคาดี คิดเป็นร้อยละ 77.3 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 30.0

2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 78.3 และมีพื้นที่เพาะปลูกลำไย จำนวน 5-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.7 พื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 71.2 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไยเป็นที่ราบลุ่มน้ำเข้าถึง คิดเป็นร้อยละ 71.7 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 42.4 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 65.0 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 50.8 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์อีคอก คิดเป็นร้อยละ 88.1 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากราคาดีและเป็นที่ยอมรับของตลาด คิดเป็นร้อยละ 40.0 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอสันป่าตองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 57.3

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 92.0 และมีพื้นที่เพาะปลูกลำไย จำนวน 5-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 34.0 พื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 71.2 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไยเป็นที่ราบลุ่มน้ำเข้าถึงบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 44.0 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนดำ คิดเป็นร้อยละ 38.0 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 76.0 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 72.0 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์ชมพู คิดเป็นร้อยละ 54.0 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากราคาดี คิดเป็นร้อยละ 78.0 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอโป่งน้ำร้อน ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 80.0

4) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 96.0 และมีพื้นที่เพาะปลูกลำไย จำนวน 11-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.0 พื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 80.0 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไยเป็นที่ราบลุ่มน้ำเข้าถึงบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 54.0 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนดำ คิดเป็นร้อยละ 44.0 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 46.0 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 84.0 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์ชมพู คิดเป็นร้อยละ 84.0 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากราคาดี คิดเป็นร้อยละ 84.0 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอสอยดาว ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 78.0

4.3 ผลการศึกษาการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.3.1 ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าดง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าดง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย								
1. มี	86	78.2	54	90.0	42	84.0	48	96.0
2. ไม่มี	24	21.8	6	10.0	8	16.0	2	4.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
ช่วงอายุของแรงงานที่จ้าง								
1. ต่ำกว่า 30 ปี	38	34.5	25	41.7	11	22.0	22	44.0
2. 31 – 40 ปี	56	50.9	21	35.0	35	70.0	28	56.0
3. 41 – 50 ปี	15	13.6	14	23.3	4	8.0	0	0.0
4. 51 – 60 ปี	1	0.9	0	0.0	0	0.0	0	0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
แหล่งที่มาของลูกจ้าง								
1. ในครัวเรือน	14	12.7	6	10.0	4	8.0	5	10.0
2. ในกลุ่มเครือญาติ	34	30.9	10	16.7	2	4.0	5	10.0
3. เอามือเอารุ่น	23	20.9	4	6.7	0	0.0	0	0.0
4. คนนอกครอบครัว	18	16.4	19	31.7	30	60.0	33	66.0
5. ในครัวเรือน และกลุ่มเครือญาติ	12	10.9	5	8.2	4	8.0	0	0
6. ในครัวเรือน และนอกครอบครัว	9	8.2	16	26.7	10	20.0	7	14.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

ตารางที่ 7 ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของ ประชากร	จังหวัดเชียงใหม่				จังหวัดจันทบุรี			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอสันป่าตอง		อำเภอโป่งน้ำร้อน		อำเภอสอยดาว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การจ้างแรงงาน								
1. พม่า	10	9.1	3	5.1	0	0.0	0	0.0
2. กัมพูชา	6	5.5	0	0.0	50	100.0	48	96.0
3. ลาว	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
4. กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปา เกอญอ และไทใหญ่	80	72.7	41	67.8	0	0.0	0	0.0
5. ไม่มี	14	12.7	16	27.1	0	0.0	2	4.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0
การจ่ายค่าจ้างแรงงาน								
1. รายชั่วโมง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
2. รายวัน	98	89.1	55	91.7	38	76.0	42	84.0
3. รายสัปดาห์	0	0.0	0	0.0	10	20.0	8	16.0
4. 15 วัน / ครั้ง	0	0.0	0	0.0	2	4.0	0	0.0
5. รายเดือน	12	10.9	5	8.3	0	0.0	0	0.0
รวม	110	100.0	60	100.0	50	100.0	50	100.0

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษาข้อมูลด้านการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 78.2 แรงงานที่จ้างส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.9 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากในกลุ่มเครือญาติ คิดเป็นร้อยละ 30.9 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปาเกอญอ และไทใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 72.7 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 89.1

2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 90.0 แรงงานที่จ้างส่วนใหญ่มีช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.7 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากคนนอกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.7 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกลุ่ม

ชาติพันธุ์ ได้แก่ ปาเกอญอ และไทใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 67.8 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 91.7

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 84.0 แรงงานที่จ้างส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.0 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากคนนอกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกัมพูชา คิดเป็นร้อยละ 100.0 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 76.0

4) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 91.5 แรงงานที่จ้างส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.0 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากคนนอกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.0 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกัมพูชา คิดเป็นร้อยละ 96.0 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 84.0

4.3.2 สรุปสถานการณ์การจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่อำเภอจอมทอง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และในปัจจุบันสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มที่ลดลงจำนวนลง โดยคนหนุ่มสาวที่เป็นวัยแรงงานส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น โรงงานนิคมอุตสาหกรรม บริษัท ห้างร้านต่างๆ หรือเป็นข้าราชการ เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้แรงงานหนุ่มสาวที่เป็นแรงงานสำคัญสำหรับภาคการเกษตรจึงมีจำนวนลดลง และแรงงานในหมู่บ้านส่วนใหญ่ จึงเป็นแรงงานผู้สูงอายุ

ในการทำการเกษตรสวนลำไยนั้น เกษตรกรต้องการแรงงานตั้งแต่การดูแลรักษา การให้น้ำ ตลอดจนจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งในการเก็บเกี่ยวผลผลิตนี้ต้องการแรงงานที่เพิ่มขึ้น ในรายที่มีการเพาะปลูกมาก จำนวนหลายไร่ จำเป็นต้องจ้างแรงงานนอกครัวเรือน บางครั้งมีการแข่งขันแรงงานในพื้นที่โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะการเก็บลำไยในชุมชน ดังนั้นเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวลำไย จึงมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก

การจ้างแรงงานภาคการเกษตรของชาวสวนลำไย

1) มีการจ้างแรงงานเครือญาติ หรือแรงงานที่เป็นเกษตรกรในหมู่บ้านที่ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยวลำไยในสวนของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ แรงงานในกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่มีทักษะ แต่เป็นผู้สูงอายุมากกว่าวัยแรงงาน เพราะเป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้าน ไม่ได้ออกไปทำงานข้างนอก

2) มีการจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณหมู่บ้าน หรือในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น แรงงานปาเกอญอ และไทใหญ่ บางครั้งมีการจ้างแรงงานจากต่างอำเภอ เช่น อำเภอฝาง อำเภอแม่สาย และ

อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการจ้างแรงงานจากต่างจังหวัด เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ จังหวัดจันทบุรี หรือเป็นแรงงานต่างด้าว เป็นต้น โดยกลุ่มรับจ้างที่เป็นแรงงานต่างด้าวจะเข้ามาพักอาศัยอยู่กับเจ้าของสวนลำไยพร้อมกับช่วยดูแลสวนจนกว่าจะเก็บเกี่ยวเสร็จ

3) การเหมาเก็บทั้งสวน โดยให้พ่อค้าคนกลางหรือกลุ่มนายทุนจากบริษัทรับซื้อลำไยมาเหมาซื้อลำไยเป็นต้นๆ โดยนายทุนเหล่านี้จะให้คนงานในบริษัท หรือจ้างแรงงานเพื่อมาเก็บเกี่ยวอีกครั้งหนึ่ง เกษตรไม่ต้องหาแรงงานเอง แต่กรณีนี้จะมักถูกกดราคาลำไย

ลักษณะการจ้างแรงงานในภาคการเกษตรลำไย

1) แรงงานประจำ

พื้นที่อำเภอจอมทอง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีพื้นที่การปลูกลำไยมากกว่า 10 ไร่ ส่วนใหญ่จะมีการจ้างแรงงานเป็นครอบครัว ประมาณ 2-3 คน ส่วนใหญ่เป็นคนกะเหรี่ยงสัญชาติไทยที่มาจากอำเภออมก๋อย หรืออำเภอดอยเต่า ซึ่งมีหน้าที่หลักคือ ฝึกลำไย การให้น้ำ และให้ปุ๋ย เจ้าของสวนบางรายมีสวัสดิการให้ เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย โดยให้ค่าจ้างวันละ 150-300 บาท แล้วแต่การตกลงระหว่างผู้จ้างและแรงงาน

2) แรงงานขจร

1. เมื่อถึงขั้นตอนการแต่งกิ่ง เจ้าของสวนจะจ้างแรงงานเพื่อมาแต่งกิ่ง โดยเป็นคนในท้องถิ่น หรือแรงงานภายนอก ส่วนใหญ่จ้างเป็นแบบเหมาคัน คันละ 40-50 บาท

2. นอกจากเจ้าของสวนขนาดใหญ่จะจ้างแรงงานเพื่อมาฝึกลำไยและแต่งกิ่งแล้ว ปัจจุบันมีการจ้างเหมาแรงงานเพื่อมาเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยเฉพาะ คือ

2.1 แรงงานที่จ้างเหมาผ่านนายหน้า มาจากจังหวัดจันทบุรี สระแก้ว ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้จะรับจ้างเก็บผลผลิตเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-10 คน ต่อสวน แรงงานประเภทนี้ เจ้าของสวนจะติดต่อผ่านนายหน้า โดยจะทำการว่าจ้าง 2 ประเภท คือ

- การตกลงราคาลำไยตามขนาดของสวน เรียกว่า “ขายเหมาสวน” หรือภาษาของเกษตรกรลำไยเรียกว่า “ขายมัด” ซึ่งผู้รับจ้างจะประเมินผลผลิตภายในสวน และจะตีราคาให้กับเจ้าของสวน หากเจ้าของสวนตกลงจะทำการมัดจำไว้ เมื่อลำไยโตเต็มที่พร้อมเก็บเกี่ยว นายหน้าจะส่งคนงานมาเก็บเกี่ยวผลผลิต

- และการจ้างอีกรูปแบบหนึ่งจะจ้างเป็นตะกร้า (ตะกร้าละประมาณ 1.5 กิโลกรัม) เรียกว่า “ขายส่วง” เจ้าของสวนจะจ่ายค่าจ้างให้แรงงานเป็นตะกร้า

2.2 แรงงานในพื้นที่ จ้างในลักษณะเอามือเอารวัน ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานกลุ่มนี้จะมีสวนลำไยเป็นของตนเอง โดยทำการตกลงกันระหว่างแรงงานว่าจะเก็บของใครก่อน-หลัง

2.3 แรงงานที่มาจากล้ง คือแรงงานที่เจ้าของล้งจ้างให้คนงานในล้งมารับจ้างเก็บลำไย ตามลักษณะการขายของเจ้าของสวน (ขายเหมาสวน หรือขายแบบตะกร้า) แรงงานประเภทนี้

จะเป็นแรงงานที่อยู่ประจำสั่ง ซึ่งในแต่ละล้งที่รับเก็บลำไยจะมีผู้ที่มาติดต่อกับเจ้าของสวนก่อน เพื่อประเมินราคาลำไย หากมีการตกลงเป็นที่พอใจ เจ้าของล้งจะส่งคนงานมาเก็บลำไย (ลักษณะจะเหมือนกับแรงงานที่มาจากจังหวัดจันทบุรี หรือสระแก้ว)

เส้นทางการรับจ้างของแรงงานในสวนลำไย

1. แรงงานลำไยในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะมีทั้งคนที่เป็เจ้าของสวนลำไยเอง และเป็นแรงงานที่รับเก็บลำไยโดยเฉพาะ ซึ่งในการเก็บลำไยในแต่ละพื้นที่ลำไยจะเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาที่ต่างกัน โดยจะเริ่มจากจังหวัดเชียงใหม่ในอำเภอจอมทอง สารภี สันป่าตอง จากนั้นแรงงานจะไปรับจ้างเก็บที่อำเภอพร้าว และบางรายไปรับเก็บค่อที่จังหวัดตาก

2. แรงงานที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นคนงานเดิมที่เคยติดต่อบ้างกับเจ้าของสวนมาก่อน พอ ซึ่งเมื่อถึงฤดูกาลเก็บลำไย คนกลุ่มนี้จะเดินทางมาติดต่อกับเจ้าของสวนเอง และบางครั้งอาจจะชักชวนเพื่อนมาทำงานด้วย

3. แรงงานที่มาจากต่างจังหวัด (จันทบุรี สระแก้ว) ส่วนใหญ่จะมีนายหน้าพามา หลังจากที่ได้เก็บลำไยจากภาคตะวันออกเสร็จแล้ว เมื่อมารับจ้างที่ภาคเหนือจะมีที่พักให้กับแรงงานกลุ่มนี้นายหน้าจะเป็นผู้ติดต่อกับเจ้าของสวนเอง เพื่อให้แรงงานกลุ่มนี้มารับจ้างในสวน

4.3.3 สรุปสถานการณ์การจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

เส้นทางการเข้ามาของแรงงานต่างชาติ

การเดินทางเข้ามาของแรงงานต่างชาติดังกล่าว ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี แรงงานทั้งหมดจะเดินทางผ่าน จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม จุดผ่านแดนบ้านผักกาด จุดผ่อนปรนบ้านซำตารี จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม เมื่อผ่านเข้ามาถึงเขตแดนไทย จะมีนายหน้าที่จัดหาคนหารออยู่บริเวณฝั่งไทย จะมีการติดต่อพูดคุยกันถึง ลักษณะงานที่จะต้องไปทำ รวมถึง จำนวนแรงงานที่นายหน้าต้องการ ในการติดต่อกับนายหน้านั้น แรงงานต่างชาติดังกล่าวจะหวั่นไหวที่สามารถจะสื่อสารภาษาไทย เป็นผู้ประสานงานกับนายหน้า เมื่อมีการตกลงเจรจา ราคาจ้าง ลักษณะงาน และจำนวนคนที่นายหน้าต้องการ เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายแล้ว แรงงานก็จะเดินทางไปกับนายหน้าคนไทย ซึ่งส่วนมากจะใช้รถกระบะ เป็นยานพาหนะในการเดินทาง โดยนายหน้าดังกล่าว อาจนำแรงงานทั้งหมดไปส่งต่อให้กับผู้ที่ต้องการว่าจ้างอีกทีหนึ่ง ส่วนมากจะเป็นนายทุนที่เหมาสวนลำไย และต้องการใช้แรงงานต่างชาติดังกล่าวไปใช้ในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว

นอกจากกรณีที่มีนายจ้างเป็นผู้ติดต่อ ว่าจ้างแรงงานแล้ว ยังพบ กรณีการว่าจ้างที่เจ้าของสวนลำไย เป็นผู้ไปติดต่อโดยตรงกับแรงงานที่ข้ามเขตแดนมา ซึ่งเจ้าของสวนลำไย จะระบุราคา

การว่าจ้าง ลักษณะงาน และจำนวนที่แรงงานต้องการ เช่นเดียวกับการติดต่อจากนายหน้า ในกรณีที่เจ้าของสวนลำไย ติดต่อกับแรงงานเองโดยตรง จะพบว่า การไปทำงานในสวนลำไยจะเป็นงานที่แรงงานต่างชาติดก่อนข้างจะเลือกไปทำงานกับมากกว่างานภาคการเกษตรอื่นๆ เช่น การทำไร่มันสำปะหลัง การปลูกข้าวโพด เพราะ การทำงานในสวนลำไย ไม่ใช่งานหนักหากเปรียบเทียบกับงานภาคเกษตรอื่นๆที่มีการว่าจ้างในพื้นที่ นอกจากนั้น จะพบว่า การทำงานในสวนลำไยนั้น สามารถที่นำครอบครัว คือ ภรรยา และบุตร มาพักอาศัยในพื้นที่ด้วยกัน และช่วยเหลืองานได้ ซึ่งแรงงานต่างชาติที่เป็นผู้หญิงที่ติดตามสามีมาทำงาน ก็สามารถมีรายได้จากการทำงาน

ลักษณะการจ้างแรงงานในภาคการเกษตรลำไย

ลักษณะการจ้างงานของแรงงานภาคเกษตรในสวนลำไย ในพื้นที่ อำเภอโป่งน้ำร้อน และ อำเภอสอยดาว พบว่ามีลักษณะการจ้างงานดังนี้

การจ้างแรงงานเป็นรายเดือน

ลักษณะการจ้างแบบเป็นรายเดือน จะเป็นการจ้างแรงงานต่างชาติให้มาทำช่วยทำสวนลำไย โดยจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเดือน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลง ของเจ้าของสวนลำไย กับแรงงานเอง ราคาการตกลงเรื่องค่าจ้าง ขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ในการทำงาน รวมไปถึงการมีสวัสดิการที่นายจ้างจัดหาให้ เช่น ที่พักอาศัยให้กับแรงงาน การอนุญาตให้อาครอบครัวมาอยู่ด้วย (ซึ่งในประเด็นหลังมักจะพบในกรณีที่ มีการทำงานต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหลายปีและมีความคุ้นเคยกับนายจ้าง) ลักษณะการว่าจ้างแบบรายเดือนนี้ มีลักษณะการทำงานเหมือนกับกับการทำงานในสวนโดยทั่วไปที่เป็นงานประจำวัน เช่น การใส่ปุ๋ย การถางหญ้า การรดน้ำ การตัดแต่งกิ่ง การพ่นยา รวมไปถึง การเก็บเกี่ยวผลผลิต

ผู้ศึกษาพบว่าการทำงานในลักษณะ เช่นนี้ มักจะเกิดกับผู้ที่ไม่ได้ทำอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก กล่าวคือ อาจมีอาชีพหลัก รับราชการ หรือ ค้าขาย และมีการทำสวนลำไยเป็นอาชีพเสริม ดังนั้น จึงไม่มีเวลาในการดูแลสวนลำไยด้วยตนเอง จึงต้องมีการว่าจ้างแรงงานต่างชาติในลักษณะรายเดือน ให้เป็นแรงงานหลักในการช่วยทำสวนลำไย โดยเจ้าของสวนจะเข้ามาตรวจสอบความเรียบร้อยของสวน เป็นระยะๆ นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของสวนลำไยที่มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรจริงๆมักไม่นิยมจะจ้างแรงงานในลักษณะรายเดือน เพราะเหตุผลคือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังเห็นว่าการทำงานในสวนดังกล่าว เป็นงานประจำที่เจ้าของสวน สามารถจะทำได้ในแต่ละวันอยู่แล้ว

การจ้างเป็นรายวัน

การจ้างเป็นรายวัน พบว่า การจ้างในลักษณะเป็นรายวัน เป็นลักษณะการจ้างที่พบมากในช่วงเวลาที่ชาวสวนลำไยต้องการแรงงานมาช่วย เช่น ในช่วงฤดูกาลการตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย การฉีดพ่นยา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การว่าจ้างจะมีการกำหนดค่าตอบแทนโดยผู้ว่าจ้าง จะแจ้งจำนวนวันการ

ทำงาน ลักษณะงานที่ต้องการให้แรงงานทำ และราคาค่าจ้าง ซึ่งการตกลงราคาจะอยู่ที่ประมาณ 180 บาท 250 บาทต่อวัน ขึ้นอยู่กับลักษณะงานและเพศ เช่น เพศหญิงหากมีการว่าจ้างเป็นรายวัน และเป็นงานเช่น การคัดเกรด และมัดลำไยเข้าซ่อ จะได้ค่าจ้างวันละ 180 บาท หาก เป็นงานตัดแต่งกิ่งลำไย โดยมากจะเลือกแต่เพศชายมาทำงาน ราคาค่าจ้างต่อวันจะอยู่ที่ 200- 220 บาท (ขึ้นอยู่กับ การตกลงกันแรงงานเป็นสำคัญ) การว่าจ้างเป็นรายวันดังกล่าว เจ้าของสวนจะต้องมีการประมาณ การจำนวนวันที่ต้องการจ้าง กับจำนวนแรงงานที่จะจ้างต่อวันให้ดี เพราะหากประมาณการผิด อาจ ส่งผลให้งานในสวนไม่แล้วเสร็จและขาดแรงงานที่จะมาช่วยงาน เพราะในช่วงที่มีความต้องการ แรงงานพร้อมๆกันในช่วงเวลาดังกล่าว เจ้าของสวนลำไยทุกๆสวนต่างต้องหาแรงงานมาทำงานใน สวนของตนเอง ดังนั้นหากประมาณการผิด อาจต้องรอให้แรงงานว่างจากการว่าจ้างทำงานในสวน ลำไยคนอื่นก่อน จึงจะย้อนกลับมาทำงานในสวนของตนเองได้อีกครั้ง การว่าจ้างรายวันเช่นนี้ เป็น ที่นิยมของชาวสวนลำไย เพราะ ในการทำสวนลำไยนั้น มีเพียงบางช่วงเวลาเท่านั้น ที่ต้องการ แรงงานมาช่วย ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวสวนลำไย ขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร เพราะ ชาวสวนจะเริ่มฤดูกาลการปลูกลำไยพร้อมๆกัน อีกทั้งมีการขยายพื้นที่การปลูกลำไยทุกปี ความต้องการแรงงานจึงเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน

การจ้างแบบเหมา

การจ้างแรงงานแบบเหมา มักจะพบในกรณี ที่ล้ง (ผู้รับซื้อผลผลิตลำไย) มีการจ้างแรงงาน ต่างชาติโดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต ให้เก็บผลผลิต ที่ตนเองได้เหมาผลผลิตทั้งสิ้นไว้ ดังนั้นจึงต้องการแรงงานจำนวนมากมาช่วย การจ้างแบบเหมานี้จะอยู่ในส่วนของ ล้ง กับนายหน้า ที่ ทำการตกลงกันไว้ โดยนายหน้าที่มีแรงงานต่างชาติในมือจะมีการติดต่อประสานงานกับ ล้ง โดยตรง มีการตกลงเรื่องวันที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิต และตกลงราคา โดยที่นายหน้าแรงงานจะไปดู หน้างาน (ไปดูพื้นที่สวนที่จะนำแรงงานไปทำงาน) จากนั้นเมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะมี การนำแรงงานไปทำงานในสวนดังกล่าว ซึ่งค่าจ้างที่ นายหน้า แรงงานได้รับนั้น จะไม่เปิดเผย เพราะเป็นการตกลงระหว่าง ล้ง กับ นายหน้า ส่วนแรงงาน จะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายวันเช่นเดิม ซึ่ง ค่าตอบแทนที่แรงงานจะได้รับนั้น เป็นการตกลงกันมาก่อนแล้ว ซึ่งการจ้างแบบนี้ ส่วนมาก นายหน้าจะต้องคิดค่าส่วนต่าง ซึ่งเป็นรายจ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการนำแรงงานเข้ามา เช่น ทุก 7 วัน นายหน้าต้องพาแรงงานต่างชาติ ไปดอกบัตรผ่านแดน ตามจุดผ่านแดนที่แรงงานได้เข้ามา นายหน้า ต้องจัดหาที่พักให้กับแรงงานดังกล่าว บางครั้งในกรณีที่เจ็บป่วยก็ต้องดูแล เป็นต้น

ผลกระทบทางสังคม

จากการศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของแรงงานต่างชาติดังกล่าวในสวนลำไยนั้น มีผลกระทบ

1. ด้านสาธารณสุข แบ่งออกเป็น

ในประเด็นนี้จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ อำเภอ โป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาวนั้น เมื่อมีแรงงานกัมพูชา อพยพเข้ามาทำงานเป็นแรงงานภาคเกษตรนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในพื้นที่ในเรื่องของการควบคุมโรค เพราะแรงงานต่างด้าวเป็นพาหะในการนำโรคระบาดต่าง ๆ มาแพร่ เช่น โรคมาลาเรีย ไข้ซัง หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ ไม่สามารถทำการตรวจสอบในขั้นตอนการเข้าประเทศได้ และในบางครั้งกรณีที่เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยของแรงงานกัมพูชานายจ้างไม่พาแรงงานมารักษาอย่างต่อเนื่อง เพราะนายจ้างบางคนมองว่าอยู่นอกเหนือจากความรับผิดชอบของตนเอง ทำให้เกิดการระบาดของโรค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชุมชน เพราะทำให้ไม่สามารถทราบข้อมูล ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุม หรือจำกัดผลกระทบของโรคติดต่อร้ายแรง และในกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่มาจดทะเบียนจะไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าแรงงานต่างด้าวเหล่านั้นจะเป็นโรคติดต่ออะไรบ้างหรือไม่ โดยกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่มาจดทะเบียนจะไม่ค่อยกล้าเข้ามารักษาพยาบาลเพราะเกรงว่าจะถูกจับ ส่วนที่เข้ามารักษาจะเป็นแรงงานต่างด้าวเจ็บป่วยจนอาการหนักแล้ว

นอกจากนั้นยังพบว่า แรงงานงานที่ทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่ มักมีการนำครอบครัวมาอาศัยอยู่ระหว่างการทำงานด้วย มีหลายกรณีที่มีการตั้งครรภ์เกิดขึ้นในระหว่างการเข้ามาทำงานในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดูแลและดำเนินการวางแผนครอบครัวให้แรงงานเหล่านี้ได้ เพราะไม่มีการแจ้งต่อหน่วยงาน ส่งผลให้หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ ต้องแบกรับภาระในเรื่องการดูแลสุขภาพของแม่และเด็ก รวมไปถึง การทำคลอดในพื้นที่ ส่วนในด้านการรักษาสุขอนามัย สิ่งแวดล้อมและการทำงาน ไม่มีการดูแลด้านสุขอนามัยบริเวณที่พักคนงาน เพราะคนงานกัมพูชาที่เข้ามาทำงานในสวนลำไยนั้น บางครั้งต้องอยู่กันอย่างแออัดและไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงานอย่างเพียงพอ

เพราะที่พักนั้นนายจ้างจะเป็นผู้จัดหาให้ ซึ่งสภาพที่พักส่วนใหญ่ เป็นเพิงพักที่ปลูกแบบง่ายๆ คั่นท่อนไม้สูง วัสดุไม่คงทน บางครั้งสภาพห้องน้ำ ห้องสุขา ไม่ถูกสุขลักษณะ พื้นที่ในการทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลและ สารเคมีที่เป็นอันตรายจากการทำงานในสวนลำไย อยู่ใกล้กับแหล่งที่พักอาศัย ไม่มีการดูแลความสะอาด น้ำโสโครกซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงและสัตว์นำโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ตลอดจนสภาพที่พักที่อับชื้น สกปรก รกรุงรัง ไม่มีการระบายอากาศที่ดี พฤติกรรมการบริโภคที่แสดงถึงคุณภาพชีวิตที่ต่ำ ประกอบกับการไม่เอาใจใส่ของนายจ้างในการดูแลแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ ทำให้เกิดโรคระบาดมาถึงคนในชุมชน

2. ด้านสังคม

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องเช่น ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชน ที่มีการรับแรงงานต่างชาติดำเนินงานในสวนเกษตรลำไย และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน คือ ปัญหาความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนส่วนใหญ่ มีความวิตกกังวลว่า อาชญากรรมที่เกิดจากแรงงานต่างด้าวที่มีโอกาสเกิดขึ้นกับตน เช่น การลักเล็กขโมยน้อย กินเหล้าเมามาละวาด ชิงทรัพย์และปล้น นอกจากนี้ในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ พบว่า แรงงานต่างชาติดังกล่าว เป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง บางคนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น การลักทรัพย์ ค้ายาเสพติด ขบวนการนำบุคคลลักลอบเข้าเมือง นอกจากนี้ยังพบว่า แรงงานกัมพูชาบางคนเข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นระยะเวลานาน จะมีกระบวนการสร้างอิทธิพล การสร้างอาณาจักรของกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มอิทธิพลที่ไม่ได้มีผลต่อคนไทยโดยตรง เพราะแรงงานส่วนมากหลีกเลี่ยงที่มีปัญหากับคนในพื้นที่ (เพราะอาจนำไปสู่การไม่มีนายหน้ารับทำงาน และอาจส่งผลกระทบต่อการมีงานทำในพื้นที่ของตนเองได้) โดยมากการสร้าง มักจะมีอิทธิพลและส่งผลกระทบกับแรงงานกัมพูชาด้วยกันเอง)

นอกจากนั้นยังพบว่า แรงงานต่างชาติดังกล่าวเป็นปัญหาสังคมในด้านการเพิ่มภาระให้รัฐบาลในการจัดปัจจัยพื้นฐานเพื่อรองรับ แรงงานต่างชาติดังกล่าวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ เพราะแรงงานดังกล่าวมีความต้องการและใช้ปัจจัยพื้นฐานเพิ่มขึ้น เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา และต้องพึ่งพาการใช้บริการของรัฐ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สาธารณูปโภค ในบางกรณีพบว่าปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างชาติดังกล่าว เป็นปัญหาทางมนุษยธรรม เนื่องจากมีกรณีที่แรงงานต่างชาติดูถูกปฏิบัติ ถูกกดขี่แบ่งแยกกีดกัน เพราะความแตกต่างของเชื้อชาติ สัญชาติ มีการกีดกันหรือการแสดงความไม่เป็นมิตรต่อแรงงานต่างด้าว การหลอกลวงแรงงานและการโกงค่าแรง รวมทั้งถึง แรงงานบางคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นำไปสู่ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก รวมไปถึงปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน คือ ปัญหาที่นายหน้าแรงงานส่วนใหญ่จะเก็บบัตรตัวจริงของแรงงานต่างด้าวไว้เอง และให้แรงงานต่างด้าวเก็บสำเนาเอกสารไว้ เหตุที่นายจ้างไม่ให้บัตรตัวจริงแก่นายจ้างเพื่อป้องกัน การหลบหนีหรือเปลี่ยนงานของลูกจ้าง แต่ในทางกฎหมายนั้นหากตำรวจพบว่าแรงงานต่างด้าวใช้สำเนาเอกสารจะถือว่าเป็นบัตรปลอม ต้องถูกดำเนินคดีจากตำรวจ

ปัญหาทางสังคมอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและเกิดขึ้นในพื้นที่คือ อำเภอสอยดาว และโป่งน้ำร้อน คือการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างชาติดังกล่าวของกัมพูชา ที่อาจมาอยู่ทั้งครอบครัว หรือมาและสมรสกันเองในกลุ่มแรงงานด้วยกัน เด็กที่เกิดจากครอบครัวแรงงานต่างด้าวจะเป็นเด็กไร้สัญชาติและยังไม่มีนโยบายในการจัดระบบครอบครัวของแรงงานต่างด้าว รวมทั้งถึงการสมรสกับคนในพื้นที่ทำให้เกิดเรื่องปัญหาเด็กเกิดผสมในพื้นที่มีจำนวนมากขึ้น

4.4 ผลการศึกษาแนวทางและมาตรการในการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.4.1 แนวทางในการดำเนินงานในปัจจุบันของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ปัจจุบันเกษตรกรสวนลำไยจะปลูกลำไยทั้งในฤดูและนอกฤดู และมีแนวโน้มที่จะปลูกลำไยนอกฤดูมากขึ้น เพราะแรงงานไม่ขาดแคลนมากเหมือนกับแรงงานที่รับจ้างในฤดู หากช่วงการปลูกลำไยในฤดูนั้น การเก็บผลผลิตมีการขาดแคลนแรงงานจนไม่สามารถหาจ้างแรงงานจากที่อื่นๆ ได้ เจ้าของสวนลำไยจะใช้วิธีการเก็บแบบรดผลจากกิ่งลำไย หรือปล่อยให้ลำไยสุกร่วง เพราะอย่างน้อยยังสามารถนำไปขายให้กับโรงงานได้ ดีกว่าปล่อยให้ลำไยเน่า หรือเกษตรกรบางรายใช้วิธีให้เจ้าของบริษัทรับซื้อลำไยรับเหมาซื้อทั้งสวนแล้วให้ลูกจ้างในบริษัทมาเก็บเกี่ยวต่อไป

การจัดการปัญหาการขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยวลำไยในฤดูของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี จะมีความคล้ายกัน คือ เจ้าของสวนจะทำการขายแบบจ้างเหมา เพื่อให้แรงงานรับจ้างที่มาจากล้ง หรือจากพ่อค้าคนกลางมาทำการเก็บเกี่ยว แต่ราคาอาจจะได้ไม่สูงเหมือนกับที่นำไปขายให้กับล้งรับซื้อลำไย ซึ่งเกษตรกรเจ้าของสวนยอมรับได้ เพราะการจัดการแรงงานในลักษณะนี้ เกษตรกรเจ้าของสวนจะสะดวก ประหยัด และเสียเวลาน้อยกว่าการหาแรงงานมารับจ้างในสวนเอง

4.4.2 แนวทางหรือความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของชาวสวนลำไย

1) เกษตรกรชาวสวนลำไยมีความคิดเห็นว่า ภาครัฐควรเข้ามาให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือในการจัดระบบแรงงาน โดยจัดประเภทแรงงานเป็นกลุ่มๆ เช่น แรงงานมีฝีมือ แรงงานไม่มีฝีมือ แรงงานต่างด้าวที่มีใบอนุญาต หรือไม่มีใบอนุญาตทำงาน เป็นต้น และควรระบุค่าแรงในแต่ละกลุ่มให้ชัดเจน

2) ควรมีการสร้างเครือข่ายแรงงานระหว่างกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร โดยอาจจะมีศูนย์ประสานงานการหาแรงงานภาคการเกษตร และมีการฝึกแรงงานเหล่านี้ให้เป็นแรงงานที่มีทักษะต่อไป

3) องค์กรรัฐหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร หรือการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่ในการทุนแรงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการแรงงานภาคการเกษตรกรชาวสวนลำไยจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.1 การศึกษาสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี

พื้นที่การปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ จะมีความแตกต่างกับจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สวนลำไยในจังหวัดเชียงใหม่จะมีอยู่สองลักษณะคือ สวนลำไยในพื้นที่ลุ่ม และสวนลำไยในพื้นที่ดอน สวนลำไยในพื้นที่ลุ่มส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอสารภี อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นพื้นที่ราบซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่นาเก่า มีน้ำท่วมขังในฤดูฝน สภาพดินเป็นดินเหนียว มีระดับน้ำใต้ดินสูง และอีกลักษณะคือ การปลูกลำไยในพื้นที่ดอน ซึ่งมีพื้นที่ปลูกอยู่ในหลายอำเภอ เช่น อำเภอจอมทอง อำเภอดอยหล่อ อำเภอพร้าว อำเภอเชียงดาว อำเภอไชยปราการ และอำเภอฝาง เป็นต้น มีพื้นที่การเพาะปลูกอยู่ตามเชิงเขา น้ำไม่ท่วมขัง การระบายน้ำไม่ดี ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า การปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ แม้จะมีพื้นที่เพาะปลูกมาก (ประมาณ 316,143 ไร่) แต่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่เป็นเกษตรกรรายย่อย พื้นที่การเพาะปลูกต่อรายไม่มาก เกษตรกรบางรายปลูกลำไยเป็นอาชีพเสริม

การเข้ามาของแรงงานของสวนลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในพื้นที่สำหรับเจ้าของสวนขนาดเล็ก และจะใช้แรงงานจ้างเหมาจากภายนอกสำหรับสวนขนาดใหญ่ หรือสวนที่เจ้าของสวนไม่มีเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตของตนเอง ซึ่งส่งผลให้ในช่วงการทำลำไยในฤดู จะเกิดการขาดแคลนแรงงาน (กรกฎาคม – สิงหาคม) และในช่วงการตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยว

ในส่วนของการเพาะปลูกลำไยในจังหวัดจันทบุรี พื้นที่การเพาะปลูกส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ราบสูง หรือพื้นที่เชิงเขา ทำการเพาะปลูกมากในอำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่การเพาะปลูกลำไยประมาณ 133,688 ไร่ เกษตรกรเป็นเกษตรกรรายใหญ่ โดยมีพื้นที่ครอบครองต่อรายมากกว่าเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ แรงงานส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานต่างด้าวจากประเทศกัมพูชา โดยเข้ามาทางจุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม จุดผ่านแดนบ้านผักกาด จุดผ่อนปรนบ้านซันตารี และจุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม เมื่อแรงงานเข้ามาถึงประเทศไทยแล้วจะมีนายหน้า

เข้ามาติดต่อ พุดคุยตกลงลักษณะงานและค่าจ้าง และเมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว นายหน้าจะพาแรงงานกลุ่มนี้ไปส่งต่อให้กับนายทุนเหมาสวนลำไย หรือนำไปติดต่อกับเจ้าของสวนเอง

5.2 การจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

จากบริบทพื้นที่ของสวนลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรีข้างต้น ทำให้การศึกษาด้านการจ้างแรงงานภาคการเกษตรของชาวสวนลำไยค้นพบประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) เส้นทางการรับจ้างของแรงงานภาคการเกษตรชาวสวนลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี มีการไหลเข้ามาของการรับจ้างทำงานในสวนลำไยโดยสรุป คือ

1.1) จังหวัดเชียงใหม่ มีแรงงานรับจ้างในสวนลำไยอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ แรงงานในครัวเรือนและในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเป็นแรงงานจากในครอบครัว และญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านที่ทำสวนลำไยในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เป็นแรงงานที่มีทักษะการทำลำไย แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ อีกประเภทคือแรงงานรับจ้างเหมาสวน โดยจะเป็นแรงงานที่มากับนายหน้า หรือพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อลำไยแบบเหมาสวน และสุดท้ายคือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ซึ่งแรงงานประเภทสุดท้ายนี้จะเป็นแรงงานที่เข้ามาติดต่อกับเจ้าของสวนเอง แรงงานบางคนรู้จักเจ้าของสวนมาก่อน หรือได้รับการแนะนำจากแรงงานที่เคยมาทำกับเจ้าของสวน ส่วนใหญ่เกษตรกรที่จ้างจะเป็นเจ้าของสวนขนาดใหญ่ และไม่มีแรงงานจัดการสวนอย่างทั่วถึง สำหรับแรงงานต่างด้าว เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ไม่นิยมจ้าง เพราะเสียค่าใช้จ่ายสูงทั้งในด้านการจดทะเบียนแรงงาน ด้านสวัสดิการรายวัน และบางครั้งเมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนแรงงานแล้ว มักจะหลบหนีไปทำงานที่อื่นโดยไม่แจ้งต่อเจ้าของสวน

1.2) จังหวัดจันทบุรี จะมีแรงงานอยู่ 3 ประเภทหลักเช่นกัน ได้แก่ แรงงานที่ทำการจ้างเป็นรายเดือน ซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาติดต่อกับรับจ้างกับเจ้าของสวน โดยการคิดค่าแรงจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความชำนาญ ส่วนใหญ่จะรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าของสวน บางรายเจ้าของสวนอนุญาตให้นำครอบครัวมาอยู่ด้วยแรงงานประเภทต่อมา คือแรงงานที่ทำการจ้างเป็นรายวัน แรงงานประเภทนี้เป็นที่นิยมจ้างในกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี จะทำการจ้างตามลักษณะงาน ซึ่งค่าจ้างจะไม่เท่ากัน และสุดท้ายคือแรงงานเหมา ซึ่งเป็นแรงงานที่มากับนายหน้า หรือพ่อค้าคนกลาง

2) ลักษณะการจ้างงาน และค่าตอบแทน

จากการศึกษาเปรียบเทียบการจ้างแรงงานของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดจันทบุรี มีความคล้ายคลึงกัน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ

2.1) การจ้างแบบรายวัน จะจ้างแรงงานตามลักษณะงาน เช่น แรงงานก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว แรงงานในการตัดกิ่งในจังหวัดเชียงใหม่จะจ้างเป็นต้น ต้นละ 50 – 70 บาท ขึ้นอยู่กับลักษณะความสูงของต้นลำไย ส่วนในจังหวัดจันทบุรีจะจ้างแบบกำหนดวัน วันละ 200 – 220

บาท แรงงานระหว่างการเก็บเกี่ยว ได้แก่แรงงานขึ้นเก็บลำไย ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่จะจ้างแรงงานชาย โดยให้ค่าแรงประมาณ 300 – 500 บาทต่อวัน ในจังหวัดจันทบุรีประมาณ 200 – 250 บาท แรงงานคัดเกรด มัดข้อ ส่วนใหญ่จะจ้างแรงงานหญิง โดยอัตราค่าจ้างต่อวันในจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 150 – 250 บาท และในจังหวัดจันทบุรีประมาณ 180 – 220 บาท เมื่อการเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นเจ้าของสวนจะนำลำไยส่งขายให้กับล้งรับซื้อในพื้นที่เอง ทั้งนี้ค่าจ้างแบบรายวันขึ้นอยู่กับราคาค่าจ้างกับเจ้าของสวนและบางสวนจะมีสวัสดิการต่างๆ เช่น น้ำดื่ม อาหาร ให้แก่ผู้รับจ้าง

2.2) การจ้างแบบเหมา การจ้างลักษณะนี้ส่วนใหญ่เจ้าของล้งรับซื้อลำไย หรือพ่อค้าคนกลางจะนำแรงงานมาเก็บเกี่ยวผลผลิต แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ ประเภทแรกเป็นการขายมัด โดยในเบื้องต้นเจ้าของล้ง หรือพ่อค้าคนกลางจะเข้ามาติดต่อดีลราคาขายกับเจ้าของสวนก่อน และทำการดีลราคาแบบเหมาทั้งสวน เมื่อตกลงราคากันได้แล้วเจ้าของล้ง หรือพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อจะจ่ายเงินมัดจำให้กับเจ้าของสวนและนัดวัน เวลาในการเก็บเกี่ยว เมื่อลำไยพร้อมเก็บเกี่ยว ผู้รับซื้อจะนำแรงงานเข้ามาเก็บเกี่ยว และจ่ายเงินที่เหลือให้กับเกษตรกรเจ้าของสวน ส่วนประเภทที่สองเป็นการขายแบบเหมาตะกร้า โดยเจ้าของล้ง หรือพ่อค้าคนกลางจะนำแรงงานเข้ามาเก็บลำไยในสวนเกษตรกร โดยคิดราคาเป็นตะกร้า (ตะกร้าเก็บลำไยสีขาว เฉลี่ยน้ำหนักประมาณ 1.5 กิโลกรัมต่อตะกร้า) และเจ้าของสวนจะจ่ายเงินเป็นตะกร้า ตะกร้าละ 45 – 50 บาท

2.3) การจ้างแบบรายเดือน หรือจ้างประจำ เป็นการจ้างแรงงานเพื่อเฝ้าสวนลำไย หรือดูแลจัดการสวนแทนเกษตรกรเจ้าของสวน แรงงานกลุ่มนี้จะมีความสัมพันธ์กับเจ้าของสวน เช่น เป็นแรงงานประจำที่เฝ้าสวน จัดการสวนให้กับเกษตรกรเจ้าของสวน หรือเป็นแรงงานที่มีผู้รู้จักกับเจ้าของสวนแนะนำมา ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ เกษตรกรเจ้าของสวนที่จ้างแรงงานประเภทนี้จะเป็นสวนขนาดใหญ่ มีพื้นที่หลายร้อยไร่ และเจ้าของสวนไม่มีเวลาจัดการสวนได้ทั่วถึง ส่วนใหญ่จะจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์จากอำเภอฮอด อำเภออมก๋อยจังหวัดเชียงใหม่ หรืออำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยให้ดูแลสวน ถางหญ้า ให้น้ำ ให้น้ำ และเฝ้าสวนไปพร้อมๆ กัน เจ้าของสวนบางรายจ้างแบบรายเดือน เดือนละ 3,000 – 4,000 บาท บางรายจะจ้างเป็นราย 15 วัน วันละ 150 – 300 บาท ขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างเจ้าของสวนและแรงงาน มีสวัสดิการที่อยู่อาศัย อาหาร/น้ำ 3 มื้อ

ส่วนจังหวัดจันทบุรี เกษตรกรเจ้าของสวนจะจ้างแรงงานต่างจากจังหวัดกัมพูชา ค่าจ้างจะขึ้นอยู่กับราคาค่าจ้างกับเจ้าของสวน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการทำงาน มีสวัสดิการเช่น ที่อยู่อาศัยให้กับแรงงาน ซึ่งแรงงานบางคนที่มีความคุ้นเคยกับเจ้าของสวน สามารถนำครอบครัวมาอยู่อาศัยในสวนลำไยได้ ลักษณะงานของแรงงานประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นงานประจำวัน เช่น การใส่ปุ๋ย การถางหญ้า การให้น้ำ การแต่งกิ่ง การพ่นยา และรวมไปถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

3) ลักษณะชีวิต/วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานรับจ้างในสวนลำไย

ในจังหวัดเชียงใหม่ มีการจ้างแรงงานรายวัน ส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ เช่น ญาติพี่น้อง แรงงานในชุมชน สภาพชีวิตความเป็นอยู่จึงไม่แตกต่างกับคนในพื้นที่ หรือวิถีชีวิตเดิมของแรงงาน มาก และเมื่อแรงงานกลุ่มนี้เข้ามารับจ้างในสวนลำไย เจ้าของสวนจะมีสวัสดิการต่างๆ ให้ เช่น อาหาร น้ำ ของว่าง เป็นต้น ยกเว้นแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ที่เจ้าของสวนจ้างมาเพื่อเฝ้าและจัดการสวน แทนเจ้าของสวน จะมีสวัสดิการเพิ่มเติม เช่น ที่อยู่อาศัย หรือบางครั้งได้รับเครื่องนุ่งห่มต่างๆ ที่ เจ้าของสวนมอบให้เพิ่มเติม

ในส่วนของจังหวัดจันทบุรี นิยมจ้างแรงงานรายวันเช่นกัน แต่แรงงานส่วนใหญ่เป็น แรงงานต่างด้าว ที่เข้ามาชั่วคราว และกลับออกไปตามจุดผ่านแดนต่างๆ ดังนั้น สภาพความเป็นอยู่ จึงเป็นลักษณะเข้ามารับจ้างทำงานในสวนลำไย เจ้าของสวนบางแห่งจะมีน้ำดื่มให้ บางแห่งมี สวัสดิการอาหารกลางวัน ยกเว้นแรงงานที่จ้างแบบรายเดือน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลจัดการสวนแทน เจ้าของสวน จะมีสวัสดิการที่คล้ายกับจังหวัดเชียงใหม่ และเจ้าของสวนบางแห่งพาแรงงานประเภท นี้ไปขึ้นทะเบียนให้ถูกต้องด้วยเช่นกัน

4) ปัญหาที่พบในการจ้างแรงงานต่างด้าวระหว่างนายจ้าง และชุมชนใกล้เคียง

จังหวัดเชียงใหม่ หากมีการจ้างแรงงานต่างด้าว นายจ้างบางรายจะพาไปขึ้นทะเบียน แรงงาน แต่ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายสูง และใช้เวลา ส่วนใหญ่จึงไม่นิยมจ้างแรงงานต่างด้าว

สำหรับจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชา แรงงานต่างด้าวจึงสามารถเข้ามา ทำงานในจังหวัดจันทบุรีได้ง่าย โดยเข้ามาทางจุดผ่านแดน และจุดผ่อนปรน และเมื่อถึงเวลาก็ เดินทางกลับประเทศกัมพูชาทางเส้นทางเดิม ดังนั้น แรงงานต่างด้าวในสวนลำไยของจังหวัด จันทบุรีจึงมีมากกว่าจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่พบจะแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ได้แก่ เป็นพาหะของโรคระบาดต่างๆ เช่น โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง เป็นต้น เกิด ภาวะการตั้งครรภ์และไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแล เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ทราบ ข้อมูล และจำนวนการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวด้วยเช่นกัน หรือเกิด ปัญหาสุขภาพอนามัย และ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทำงาน

ด้านสังคม พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นและกระทบต่อชุมชนใกล้เคียงคือ ปัญหาในความ ปลอดภัยของชีวิต และทรัพย์สิน เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การทะเลาะวิวาท การปล้นทรัพย์ การ ก่อตั้งกลุ่มผู้มีอิทธิพล เป็นต้น นอกจากนี้ยังกระทบต่อโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานของรัฐ เช่น รัฐต้อง จัดการ ไฟฟ้า น้ำประปา โรงเรียน โรงพยาบาล สาธารณูปโภคต่างๆ ให้แก่แรงงานต่างด้าวที่เข้ามา อยู่อาศัยในพื้นที่

5.3 แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี

1) การจัดการปัญหาการขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยวลำไยในฤดูของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี จะมีความคล้ายกัน คือ เจ้าของสวนจะทำการขายแบบจ้างเหมา เพื่อให้แรงงานรับจ้างที่มาจากล้ง หรือจากพ่อค้าคนกลางมาทำการเก็บเกี่ยว แต่ราคาอาจจะได้ไม่สูงเหมือนกับที่นำไปขายให้กับล้งรับซื้อลำไย ซึ่งเกษตรกรเจ้าของสวนยอมรับได้ เพราะการจัดการแรงงานในลักษณะนี้ เกษตรกรเจ้าของสวนจะสะดวก ประหยัด และเสียเวลาน้อยกว่าการหาแรงงานมารับจ้างในสวนเอง

2) เจ้าของสวนที่มีพื้นที่สวนขนาดใหญ่ ส่วนมากในปัจจุบัน จะทำการแบ่งพื้นที่สวนสำหรับการทำลำไยนอกฤดูเพิ่มขึ้น เพื่อลดอัตราการจ้างแรงงานเก็บเกี่ยวลำไยในฤดู และลำไยนอกฤดูยังมีเกษตรกรทำน้อย เมื่อมีการเก็บเกี่ยวสามารถหาแรงงานได้ง่าย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะจากการเก็บข้อมูลการทำวิจัยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนแรงงานการเก็บเกี่ยวเริ่มลดลง เพราะเกษตรกรใช้วิธีการจ้างแรงงานแบบเหมาสวน แต่เริ่มจะพบปัญหาการขาดแคลนแรงงานการตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยวแทน เนื่องจากการตัดแต่งกิ่งต้องใช้แรงงานที่มีทักษะ และความรู้ในการตัดแต่ง เพื่อให้ต้นลำไยสามารถแตกช่อ และพร้อมให้ผลผลิตในฤดูต่อไป โดยในปัจจุบัน แรงงานในการแต่งกิ่งลดจำนวนลง และเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น

2) ข้อเสนอแนะจากข้อสังเกต ทางรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการร่วมมือกันกับสถาบันการศึกษาด้านการเกษตรในพื้นที่เพื่อทำการฝึกนักเรียน นักศึกษาและส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาหารายเพิ่มเติมจากการตัดแต่งกิ่งลำไยโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานแต่งกิ่ง และนักเรียน นักศึกษามีรายได้พิเศษเพิ่มเติม

ปัญหาและอุปสรรคของการวิจัย

1) ในการเก็บข้อมูลบางครั้ง ไม่พบตัวเกษตรกร เพราะส่วนใหญ่มีอาชีพเสริมหลังจากว่างจากการทำลำไยคือ การรับจ้างทั่วไป ทำให้การเก็บข้อมูลต้องใช้ช่วงเวลาเย็น หรือเวลาพักผ่อนของเกษตรกร

2) ปัญหาในการเดินทางเข้าพื้นที่บางพื้นที่ โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน

เอกสารอ้างอิง

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน. 2550

กระทรวงเกษตรฯ เดินหน้าเตรียมมาตรการช่วยเหลือผู้ปลูกลำไย มั่นใจปีนี้ไม่ขาดทุน แหล่งที่มา:

<http://www.ryt9.com/s/oae/608889/>

กระทรวงแรงงาน สถานการณ์แรงงานไตรมาส 1 ปี 2552 มกราคม – มีนาคม 2552 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1

กระทรวงแรงงาน สถานการณ์แรงงานไตรมาส 2 ปี 2552 เมษายน – มิถุนายน 2552 ปีที่ 5 ฉบับที่ 2

แหล่งที่มา: <http://www.techno.thepbodint.ac.th/topmenu.php?c=listknowledge>

การปรับโครงสร้างการผลิตโดยใช้ฐานความรู้วิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ลำไย ลิ้นจี่, “การลดปริมาณการผลิตลำไยคุณภาพต่ำ ด้วยวิธีการตัดแต่งต้น” ภาควิชาวิศวกรรมอาหาร คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548

การแก้ไขปัญหาการลดต้นทุนการผลิตลำไย แหล่งที่มา: <http://gotoknow.org/blog/montri-04/188915>

ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ เร่งหาทางออกเพื่อกำหนดทิศทางลำไยไทย แหล่งที่มา:

<http://www.pandintong.com/ViewContent.php?ContentID=3523> วันที่ 8 มิถุนายน 2552

ธีรนุช เจริญกิจ, ชาวสวนลำไย ลองพัฒนาคุณภาพผลผลิตลำไย โดยการห่อข้อผล แหล่งที่มา:

<http://www.pikul.lib.ku.ac.th/cgi.../agre.exe?rec> (ฐานข้อมูลงานวิจัยสาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา)

ธีระ วงศ์สมุทร กระทรวงเกษตรฯ รองรับ แรงงานกลับสู่ภาคเกษตร แหล่งที่มา:

<http://www.iclicknews.com/greennist.html>

ผลผลิตลำไยนอกฤดูจังหวัดจันทบุรี, แหล่งที่มา: http://www.region7.prd.go.th/asp/view_news.asp?GID=20187 13 มกราคม 2552

พาวิน มะโนชัย และคณะ, “โครงการ การตัดแต่งเพื่อลดขนาดทรงพุ่มของลำไย” เมษายน 2549

พาวิน มะโนชัย, การผลิตลำไยนอกฤดู ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แหล่งที่มา: http://www.rescom.trf.or.th/display/show_colum_print.php?id_colum=1969

มณฑล เขียมเจริญ, ลำไยนอกฤดู “ปลอดคู่แข่ง สศก. หนุนปลูกแก้ล้นตลาด” แหล่งที่มา:

<http://www.phtnet.org/news52/view-news.asp?nID=384> วันที่ 16 กรกฎาคม 2552

มนตรี บัวลอย “แรงงานเหนือ” เสนอ แก้ไขปัญหา “วิกฤติการจ้างงาน” แหล่งที่มา:

<http://www.prachatai.com/journal/2009/09/25765> วันที่ 25 กันยายน 2552

ลำไยอินทรีย์ผลไม้दारु้งที่นำจับตา แหล่งที่มา: [http://www.pandintong.com/ViewContent.php?](http://www.pandintong.com/ViewContent.php?ContentID=646)

[ContentID=646](http://www.pandintong.com/ViewContent.php?ContentID=646) ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2551

วิสาหกิจชุมชน “จอมทอง” ลดต้นทุนลำไยนอกฤดู ส่งออก-ทำเงิน แหล่งที่มา:

[http://www.dailynews.com.th/web/html/popup_news/default.aspx?Newsid=167260etNc](http://www.dailynews.com.th/web/html/popup_news/default.aspx?Newsid=167260etNc&wstype=1)
wstype=1 et Template 17 มิถุนายน 2551

สถานการณ์การย้ายถิ่นในประเทศไทย: สภาพปัญหากระทบ และแนวโน้ม แหล่งที่มา:

<http://www.statelessperson.com/www/?q=node/6705> 31 สิงหาคม 2552

สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, “คุณภาพแรงงาน” แหล่งที่มา: <http://www.tdri.or.th/ye-papers/> วันที่ 29-30

พฤศจิกายน 2551

สายสกุล ฟองมูล, 2551 “การเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงอายุต่อการจัดการแรงงานภาคเกษตร
กรณีศึกษา ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” คณะผลิตกรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, “เดิหน้าถ่ายถอดองค์ความรู้ผลิต “ลำไยนอกฤดู” พร้อมตั้ง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมบริหาร-จัดการอย่างเป็นระบบ แหล่งที่มา:

<http://www.newswit.com/news/2006-12-15/f37321923a1da81139f27d08de2793fe/>

วันที่ 15 ธันวาคม 2549

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สภาพัฒน์) เจาะรายงานการศึกษาเปลี่ยนแปลงแรงงาน

เกษตรภาคเหนือตอนบน แหล่งที่มา: <http://www.ftawatch.org/news/view.php?id=2683>

วันที่ 14 มีนาคม 2548

อาณาจักรเกษตร, “ผลผลิตลำไยนอกฤดูจังหวัดจันทบุรี ปีนี้ได้ดี” แหล่งที่มา:

<http://kaset.civilvoice.net/index.php/2008-09-30-09-06-16/278-2009-01-13-06-58-37>